

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en
Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent

8ste Jaargang, nr. 1

15 januari 1979

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris

Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien

Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke.

Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maïsstraat 235, Gent

Secretariaat : Maïsstraat 235, Gent. - Tel. 26 23 28

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische
Kring Gent, Koggestraat 14, Gent

Lidgeld : 200 fr. per jaar.

INHOUD

Geen Werk	3
Gent in 1862	4
Het Gentsche Bier	24
De Gentsche Vleeschhouwers aan het woord	25
De Kunstenaarsfamilie(s) De Vigne te Gent	46
Vraag en Antwoord	50
Aanvullende Ledenlijst	52
Bibliografie	52

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatie-
centrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Be-
gijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12
uur. (uitgenomen op feestdagen). Gesloten in juli en augustus.

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het stadsbestuur van Gent en van het
Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

WAARDE LEDEN,

Een goede duizendtal leden hebben reeds hun bijdrage voor 1979 gestort. Aan alle leden : onze oprechte dank. Aan het honderdtal achterblijvers durven we vragen hun bijdrage - TWEEHONDERD FRANK - nog te storten in januari. Het maart-nummer zal enkel gezonden worden aan de leden, die hun bijdrage vóór 1979 betaald hebben.

Het maartnummer zal onder meer bevatten : "Gent in 1863", "De Inhuldiging van het standbeeld van Jacob van Artevelde", artikel dat rijkelijk zal geïllustreerd zijn, alsook een artikel van onze medewerker M. Van Wesemael over "De doolhof van het Gentse Stadhuis".

OP WOENSDAG 24 JANUARI OM 20 U. in de conferentiezaal van het Cultureel Centrum Bank Brussel Lambert, Graaf van Vlaanderenplein, 5, Gent voordracht door Prof. Dr. Herman Balthazar over "Gentenaars beheren hun stad : onderzoek over politieke families 1780-1850".

OP ZONDAG 18 FEBRUARI OM 10 U. bezoek aan de Centrale Bibliotheek en aan het Manuscriptenkabinet onder de leiding van Prof. Dr. A. Derolez. Samenkomst voor de ingang van de Bibliotheek Rozier. Aantal bezoekers beperkt tot 40 personen. Inschrijving : secretariaat Maïssstraat 235 (tel. 26 23 28 voor 1 februari of op de voordracht op 24.1.79)

Karnaval van 1862

KAVALCADE INGERIGT DOOR DEN KRING DER ZONDER NAEM NIET ZONDER HERT

GEEN WERK

I.

Geen werk, geen werk ! hoe bitter lyden
Door deze ramp, de werkers niet !
Wat kan hun lot, nu nog verblyden
't Is alom smarte, dat men ziet.
Hier is 't een vrouw, daer zyn het kind'ren,
Wien't ongeluk stort in den nood
Wat kan hun leed nu nog vermind'ren
Er is geen werk, er is geen brood.

II.

Geen werk, geen werk ! wie kan dat hooren
Van 't vlaemsch volk, dat 't werk zoo mint
Die kreet moet ieder hart doorbooren
Geen werk,... geen brood voor vrouw en kind !
Ziet rond er is zooveel te helpen
't Gevaer eischt spoed, hoog klimt de nood
Wilt alle pyn en honger stelpen
Er is geen werk, er is geen brood.

III.

De werkman treurt; zyn kloeke leden,
Verzwakken ieder oogenblik,
En dan zyn vrouw, verhoort haar beden
En 't arme kind, dat krimpt van schrik.
O ryken, laet niet vruchtloos schreyen
Bedeel uw geld, in al dien nood
Wie d'arme geeft, zal God verblyen
Er is geen werk, o geef gy brood.

Karel Callebaut

Gent, february 1862

GENT IN 1862

MEER DAN 5000 WERKLOZE KATOENARBEIDERS

De Gentse bevolking heeft in de negentiende eeuw enkele buitengewone slechte jaren gekend : het hongerjaar 1847, het cholerajaar 1849, het cholerajaar 1866. Ook 1862 moet bij de uiterst slechte jaren worden gerekend.

Door het gebrek aan katoen als gevolg van de Secessieoorlog waren einde 1861 reeds een aantal katoenarbeiders werkloos. De eerste statistieken waarover we beschikken werden opgesteld op 17 februari 1862.

Volledig werklozen	2050	18,3 %
Werken van 5 tot 9 u per dag	3661	32,8 %
Werken van 9 1/2 tot 11/2 u	1986	17,8 %
Werken 12 u of meer	3460	31,0 %
<hr/>		
Totaal	11157	99,9 %

De voornaamste fabrieken, die nog normaal werken zijn : Lousbergs (1600 werklieden), de Hemptinne (500 werkl.) en Hooreman-Cambier (600 werkl.). Bij Parmentier-Van Hoegaerden (Grasfabriek) wordt 10 1/2 uur daags gewerkt. (810 werkl.) De helft van de katoenarbeiders wordt dus reeds ernstig door de crisis getroffen. We beschikken echter over geen gegevens betreffende het aantal werkloze mannen, vrouwen, kinderen, het aantal werkloze gezinshoofden, het aantal gezinnen door werkloosheid getroffen.

5 Januari : Le Journal de Gand verzet zich tegen de claqueurs, die in de schouwburg tot zending hebben toe te juichen. De Beurzencourant is ook de mening toegedaan, dat de plakkers, de claqueurs, de romains, de chevaliers du lustre zo genoemd omdat ze plaats namen op het paradijs (te Gent : kiekenkot) dicht bij de luster gasten zijn, die men krachtdadig het zwijgen moet opleggen. De Beurzencourant denkt echter dat in de Gentse schouwburg de claque niet georganiseerd is. De gasfabriek heeft aan de armen duizend hectoliter kolen uitgedeeld.

9 Januari : Bij Pieters-Van den Bossche, Savaanstraat, werd een kleed in Brusselse kant gemaakt voor een buitenlandse prinses. (G.v.G.) De Beurzencourant weet mede te delen, dat honderden behoeftige meisjes maanden lang gewerkt hebben en een loon hebben verdiend met het maken van dit vorstelijk kleed.

15 Januari : Ter gelegenheid van de doopdag van de nieuwe leden van de gilde der vrije schippersmaats was er een feest op het Ketelplein.

Langs de oever stonden een reeks kuipen en emmers gevuld met water opgesteld. De dopelingen zaten op een stoel en werden met water begoten onder het uitspreken van de doopformule "Gij zijt goed en bekwaam. En (... bijnaam) is uw naam". Na de plechtigheid trok de gilde met muziek en vlag voorop naar een herberg.

19 Januari : Enkele huishuurprijzen aan de hand van verkopingen.
Langemunt 49 : winkel en achterhuis : 870 fr. per jaar
Sint-Pietersnieuwstraat 24 : verhuurd aan prof. dr. Burggraeve aan 850 fr. per jaar
Sint-Pietersnieuwstraat 26 : huis met remise en stallingen, opp. 733 m², bewoond door Ed. Kervys d'Oudt-Mooregem : 750 fr. per jaar
Kouterdreef : herberg Nieuwe Diligentie, 800 fr. per jaar
Veldstraat 28, laarzenmaker, 1300 fr. per jaar
Société Linière Gantoise : coupon 21 zal voor het dienstjaar 1861 uitbetaald worden aan 50 fr.

22 Januari : De prijs van het katoen is sterk gestegen. Vorig jaar werd het ruw katoen verkocht tegen 0,75 fr. per kg. Nu bedraagt de prijs 1,56 fr. per kg.

Le Nouvelliste wijst er op, dat te Gent nog veel voorwerpen per el en per pond worden verkocht in plaats van per m. en per kg. Nog zonderling is het in de vismijn : voor de verkoop van zeevis bedraagt een pond 25 centimes, voor de verkoop van riviervis tien centimes.

Er werd een petitie gezonden aan de hertog en de hertogin van Brabant ten gunste van de begijnhoven van Gent en voorzien van 2000 handtekeningen.

De duurte van de levensmiddelen, de vermindering van het aantal werkuren in talrijke fabrieken en de omzichtigheid van de welstellende stand hebben een grote vermindering van de verkoop voor gevolg.

23 Januari : Graaf H. Goethals en graaf L. Goethals, beiden erfgenamen van de beroemde Hendrik Goethals, geboren te Gent in 1217 en bekend onder de naam van doctor Solemnis, hebben aan het schepencollege een protest gezonden, waarin ze uitdrukkelijk de schending van het door Hendrik Goethals opgericht godshuis Sint-Jacobs afkeuren en hun rechten van eigendom doen gelden.

31 Januari : De celgevangenis op de Nieuwe Wandeling wordt in gebruik genomen.

De graaf Oct. d'Alcantara en de senators De Block en Maertens-Peckmans zijn benoemd tot commandeur der orde van Sint-Gregorius de Grote. Men weet, dat de heer De Block het initiatief heeft genomen voor het werk van de Sint-Pieterspenning in Vlaanderen en dat de heer

graaf d'Alcantara dit genootschap sedert twee jaar voorzit. Wat de heer Maerten-Peckmans betreft, een ieder weet met welke belangeloosheid hij zijn steun heeft verleend aan de verwezenlijking van de pauselijke lening van 1860, waarvoor het bisdom Gent alleen voor meer dan 1 200 000 fr. heeft ingeschreven. (Beurzencourant) Volgens een mededeling in de Journal de Gand van 28 november heeft de Sint-Pieterspenning vorig jaar in het bisdom Gent 208 820 fr. opgebracht.

1 Februari : Op 13 januari hadden de katoenarbeiders een vergadering gehouden in het lokaal De Eendracht in de Sint-Pietersvrouwstraat. Enkele dagen later vroeg een delegatie geleid door de voorzitters van de spinners en de wevers de aandacht van de burgemeester voor de benarde toestand van de textielarbeiders. Op 29 januari werd opnieuw een delegatie van de arbeiders ontvangen door het college. De Beurzencourant schenkt veel aandacht aan het probleem en publiceert de rede, die Bilen uitsprak op de vergadering. (18.1.1862) We vermoeden, dat de rede werd opgesteld door Emiel Moyson. Trouwens op 9 februari wordt opnieuw een vergadering, nu voorgezeten door E. Moyson, gehouden.

3 Februari : Met de opbrengst van een bolderprijskamp door een maatschappij op de Blandinusberg werden 825 kg. brood aan noodlijdende arbeiders uitgedeeld.

7 Februari : De lonen van de Gentse fabriekarbeiders zijn heel wat lager dan in Engeland. Ook missen we hier de nodige verenigingen bestemd om de werklieden in geval van werkloosheid of ziekte te helpen. Onze werkende klasse leeft om zo te zeggen bij de dag, houdt niets over voor de slechte dagen en moet bij de minste tegenslag zijn toevlucht zoeken tot de Berg van Barmhartigheid of het Liefdadigheidsbureau. Dit artikel werd door de G. v. Gent overgenomen uit L'Economiste. Persoonlijk betwijfelen we sterk of het voor de meeste gezinnen wel mogelijk was iets over te houden.

10 Februari : Thans doet zich het zonderling verschijnsel voor, dat ruw katoen van Liverpool naar de Verenigde Staten wordt uitgevoerd. De prijzen zijn ontzaglijk gestegen. Speculanten zouden niet minder dan 72 miljoen gulden op 500 000 balen katoen, die in het begin van de oorlog in Engeland voorhanden waren, hebben gewonnen.

Op 9 Februari werd een werkmansmeeting in de Parnassus gehouden, waar besloten werd een petitie aan de koning te zenden om de Gentse werklieden, die deel namen aan de onlusten in 1861, vrij te laten.

Thans verblijven nog dertien veroordeelden in de gevangenis.

Het overbrengen van de proveniersters van de kleine godshuizen naar

STAD GENT.

Medeburgers,

Doizende werklieden zyn thans, in onze stad, aen de uiterste ellende overgeleverd.

Ten einde ter hulp te komen aen dezen grooten tegenspoed waersan zy dagelijks door hunnen stand ooggetuige zyn, hebben de leden van den *Koophandels- en Nyeerheidskring* het voorbeeld gegeven van eene inschryving te openen, aen welke het weldadigheidsbureel zyne medewerking verleent, en uwe magistraten aenzien het als hunnen pligt dezelve uit al hunne magt te ondersteunen.

De opbrengst der inschryving zal geheel en al besteed worden aen de werklieden die van hunne broodwinning beroofd zyn, ten gevolge der stremming in de katoenverheid ontstaan: de gelden zullen worden verdeeld, in gemeenschappelyk overleg met het weldadigheidsbureel, door onze voornaemste nyveraers en koophandelaers, die zelve voor aenzienlyke sommen aen het hoofd der lyst hebben geteekend.

Medeburgers,

Uwe magistraten wakkeren u dringend aen om deel te nemen aen dit edel werk en hebben het vast vertrouwen dat zy u dezen oproep niet vruchteloos zullen hebben toegestuurd: de burgers van Gent, die altyd uitmunten door eene zoo werksame liefdadigheid, zal, in de noodlottige omstandigheden welke wy beleven, aen hare aloude overleveringen niet willen te kort blyven.

Gent, den 28 February 1862.

**De Burgemeester,
CH. DE KERCHOVE.**

Concitoyens,

Des milliers d'ouvriers sont aujourd'hui, dans notre ville, en proie à une poignante misère.

~~Pour venir en aide à cette grande infortune, dont leur position les~~ rend témoins chaque jour, les membres du *Cercle Commercial et Industriel* ont pris l'initiative d'une souscription à laquelle le bureau de bienfaisance a donné son concours et que vos magistrats regardent comme un devoir de secondar de tous leurs efforts.

Le produit de la souscription sera exclusivement affecté aux ouvriers qui sont privés de travail par suite de la crise survenue dans l'industrie cotonnière: il sera reparti, de concert avec le bureau de bienfaisance, par nos principaux industriels et commercants qui ont commencé par s'inscrire eux-mêmes pour des sommes importantes.

Concitoyens,

Vos magistrats vous exhortent avec instance à vous associer à cette œuvre généreuse, et ils ont la ferme confiance que ce n'est pas en vain qu'ils vous auront adressé cet appel: la bourgeoisie de Gand, qui s'est constamment distinguée par une charité si active, ne voudra pas faillir à cette noble tradition dans les circonstances calamiteuses que nous traversons en ce moment.

Gand, le 28 Février 1862.

**Le Bourgmestre,
CH. DE KERCHOVE.**

het begijnhof geeft aanleiding tot een scherpe polemiek tussen Le Bien Public en de Beurzencourant enerzijds en Le Journal de Gand en De Stad Gent anderzijds. De Grootjuffrouwen van de beide begijnhoven hebben aan het college een brief gericht, waarin gevraagd wordt de bestaande voorwaarden in de begijnhoven te behouden. Het probleem wordt nog eens uitvoerig behandeld in de gemeenteraad op 10 februari. Na een lange discussie besluit de raad zich te houden aan zijn besluit van 9 juli 1861.

16 Februari : De geldinzameling tijdens de cavalcade ingericht door de Zonder Naam niet zonder Hart op carnaval heeft 4 250,40 fr. opgebracht.

28 Februari : Door de Koophandels- en Nijverheidskring wordt een steunfonds opgericht om de werkloze textielarbeiders te helpen. Burgemeester Ch. de Kerchove doet een oproep dit liefdadig werk te steunen.

Eerst onderzoeken we nu de evolutie van de werkloosheid.

Datum	Aantal volledig werklozen	% werkloze katoenarbeiders
17.2.1862	2050	18,3
17.3	2282	20,4
22.4	2261	22,0 (1)
19.5	3009	29,3
23.6	2976	29,0
21.7	3661	35,7
18.8	3841	37,9
22.9	4177	40,7
20.10	5156	50,3
17.11	5482	53,4
15.12	5288	51,6

(1) : Volgens de gegevens van de tabellen is het aantal werknemers gedaald van 11 157 tot 10 251.

Van af oktober zijn dus de helft van de katoenarbeiders werkloos.

Voor de overige katoenarbeiders is het aantal werkuren per week sterk gedaald.

Sommige kranten delen de werknemers, die nog aan het werk zijn in groepen naar het aantal werkuren per dag. Dit is echter een foutieve voorstelling, omdat sommige fabrieken slechts enkele dagen werken met een normaal aantal werkuren, terwijl andere fabrieken dagelijks werken met een verminderd aantal werkuren. Zo wordt op 18.8.1862 bij Rosseel slechts twee dagen per week gewerkt (tien werkuren) en

bij Speelman ook gedurende twee dagen per week aan dertien werkuren, terwijl bij Lousbergs zes dagen aan 7 3/4 uur gewerkt wordt. Een indeling van de nog aan het werk zijnde arbeiders volgens het aantal werkuren per week is dan ook nauwkeuriger om zich een oordeel te kunnen vormen over de invloed van de crisis op het loon van de arbeiders.

% katoenarbeiders per aantal werkuren per week

	17.2	29.4	18.8	1.12	26.1.63
Volledig werkloos	18,3	22,9	37,9	54,2	58,1
Tot 49 u. per week	—	20,9	29,3	21,7	19,0
Van 50 tot 59 uur	32,8	9,2	5,7	2,6	2,2
Van 60 tot 69 uur	17,8	39,1	8,8	4,3	2,4
Meer dan 69 uur	31,0	7,5	18,3	17,0	18,3
Totaal	99,9	99,9	100,0	99,8	100,0
Aantal gesloten fabrieken	0	5	10	17	18

Een normale werkweek telde 72 werkuren (12 x 6), alhoewel, in enkele fabrieken nog langer werd gewerkt (Fréalles-Manilius : 14 u x 6).

Het gemiddeld weekloon bedroeg voor de spinners 23 fr., wevers : 15 fr., vrouwen : 9,50 fr. tot 10 fr., kinderen : 4,00 fr. We stellen vast, dat in de loop van 1862 het aantal werklozen stijgt en het aantal katoenarbeiders, die nog een volledig loon ontvangen, vermindert.

We mogen het normaal gezamenlijk inkomen van de Gentse katoenarbeiders schatten op ongeveer 120.000 fr. per week. Half februari was dit inkomen vermindert met ongeveer 41 000 fr. per week, einde april wordt dit tekort ongeveer 50 000 fr., half augustus reeds 65 000 fr. en begin december meer dan 70.000 fr.

Natuurlijk is de vermindering van inkomen niet evenredig verspreid over de gezinnen van de katoenbewerker : het hangt af van de gehele of gedeeltelijke werkloosheid en van de samenstelling van het gezin. In het midden van de negentiende eeuw was de kennis van de statistiek nog weinig ontwikkeld : zo komt het, dat slechts tot 26.1.1863 gegevens werden opgetekend in verband met het aantal werkuren en werkdagen van de fabrieken.

Het steunfonds opgericht door de Koophandels- en Nijverheidskring van Gent genoot de grootste sympathie in de stad Gent, in gans het land en zelfs in het buitenland. Bij de oprichting van het fonds schonken zeventien textielabrikanten duizend frank en vier vijfhonderd

SPINDERS EN WEVERS

Welke tot heden getrouw zyt gebleven aan de beide maetschappyen, en u met regt mag roemen nog broeder des krings te zyn, wordt uitdrukkelyk verzogt de vergadering by te woonen die zal plaets hebben, maendag loekomende, om 6 $\frac{1}{2}$ uer 's avonds, in den Estaminet St-Jacobs, Kleine Botermerkt, ten einde over te gaen tot het benoemen eener kommissie samengesteld uit de voorzitters en acht leden gekozen in de beide maetschappyen.

De kommissie zal voor doel hebben, het bedrag en de verdeling na te zien van het geld voortkomende van eene tombola ingerigt door de vereenigde werkersmaetschappyen van Brussel, ten voordeele hunner noodlydende broeders onzer stad.

De opbrengst der bovengemelde tombola zal ons eerlang toegestuurd worden, dus is het in uwe eigene belangen zoo als in degene onzer maetschappyen, dat wy u dringend verzoeken deel aan deze vergadering te nemen, ten einde gezamenlyk te beramen om gevoegelyk die onderstandmiddelen te benuttigen.

Wy verzoeken u het voorts te zeggen en wy rekenen dus op u allen.

Gent, den 10 april 1862.

De Voorzitters,
J. DERIDDER en F. BILEN.

N. B. - De leden der Weversmaetschappy zyn gehouden, op pene van boete, de drymaendelyke vergadering, die zal gehouden worden op zondag 15 der loopende maend, om 3 ure namiddag, by te woonen.

frank. Begin maart werd op het stadhuis een liefdadige tentoonstelling van kunstvoorwerpen geopend door de graaf van Vlaanderen. Half april besliste de minister van oorlog, dat de militaire muziekkorpsen in hun garnizoenen concerten zullen geven ten voordele van de Gentse werklozen. Een concert gegeven te Florence ten voordele van Gent bracht 548,40 fr. op; generaal Garibaldi schonk honderd frank. Er verscheen een oproep tot steun in de kranten te Amsterdam. Begin mei stelde de paus 10 000 fr. ter beschikking van de bisschop van Gent, die de helft schonk aan de Koophandels- en Nijverheidskring en de andere helft aan het genootschap van Sint-Vincentius, dat ook steun aan werklozen verleende. Nog in mei schonken de arbeiders van Vieille Montagne duizend frank, de werklieden van de smeltovens van Sclessin vijfhonderd frank. De Belgische consul te Amsterdam stortte 3500 fr. Uit Stokholm kwam duizend frank, een volgende storting van de consul te Amsterdam van duizend frank, een vertoning in de Muntschouwborg bracht 1583 fr. op. Begin juni was er reeds in totaal 197 903,03 fr. ingezameld. Een concert te Brussel door de Grote Harmonie met de medewerking van de Gentse Koormaatschappij bracht 9000 fr. op. Uit Den Haag kwamen enkele naamloze giften (telkens 200 gulden). We mogen vermoeden, dat de giften kwamen van prinses Amelie van Saksen-Weimar, die te Gent werd geboren op 14 mei 1830 en in 1853 huwde met prins Hendrik, prins der Nederlanden (1820-1879), derde zoon van koning Willem II. Ook de hertog Bernard van Saksen-Weimar, vader van prinses Amelie, deed verschillende giften. Een concert gegeven door het muziekkorps van de gidsen in de Gentse dierentuin bracht 2935,05 fr. op. Te Spa zong de Koormaatschappij, alsook een groep leerlingen van de stadsschool op de Voormuide en geleid door het schoolhoofd Wiemer. Het feest bracht 3 616 fr. op. Einde september was reeds 347 745,35 fr. ingezameld. Maar begrijpelijker wijze verminderen de inkomsten. In totaal zal 407 094,48 fr worden ontvangen. Door het hulpcomité werden een vijftigtal personen belast met het uitdelen van steun aan de getroffen gezinnen. De gezinnen werden in vier groepen ingedeeld :

- 1° groep : 3 broden van 1,5 kg., 2 kg. rijst en 40 kg. kolen per week
- 2° groep : 4 broden van 1,5 kg., 2 kg. rijst, 40 kg. kolen en 0,75 fr. per week
- 3° groep : 5 broden van 1,5 kg., 2 kg. rijst, 40 kg. kolen en 1,75 fr. per week
- 4° groep : 6 broden van 1,5 kg., 3 kg. rijst, 40 kg. kolen en 3 fr. per week. (Journal de Gand 25.11.1862)

De eerste uitdeling had plaats op 7 maart : 171 families werden gehol-

pen. Op 11 maart zijn er reeds 817 ondersteunde gezinnen, op 15 maart 1600 gezinnen en op 19 maart 2000 gezinnen. Naarmate de werkloosheid uitbreiding neemt, zal het aantal ondersteunde gezinnen nog stijgen. Van nu af gebeurde de hulpverlening wekelijks.

Aantal ondersteunde gezinnen :

26 maart	: 2287	13 augustus	: 3951
9 april	: 2638	4 september	: 3921
23 april	: 2856	25 september	: 3938
7 mei	: 3046	16 oktober	: 3994
28 mei	: 3394	23 oktober	: 4016
18 juni	: 3798	30 oktober	: 4045
3 juli	: 3915		
24 juli	: 3958		

Op 9 mei lezen we in de Gazette van Gent : “Een blad dezer stad heeft berekend, dat er hier tegenwoordig 3000 fabriekarbeiders geheel zonder werk zijn. Het zelfde blad beweert ook, dat de uitgedeelde hulp niet boven de 4,50 fr. per week belooft en dat velen, die dit krijgen een vrouw en 2, 3 of 4 kinderen hebben. Is deze berekening nauwkeurig, dan blijkt dat de Handelskring 13 500 fr. per week nodig heeft of 175 500 fr. per trimester en 702 000 fr. per jaar. Over dergelijke fondsen zal de Handelskring niet beschikken : op 13 augustus wordt de rijst vervangen door aardappelen en dit omdat rijst zes maal duurder is dan aardappelen, op 17 september is er geen wekelijkse uitdeling door gebrek aan fondsen, vanaf 9 oktober worden nog enkel bons voor brood, aardappelen en kolen gegeven. De laatste uitdeling komt op 30 oktober.

Op 15 mei nam de Gazette van Gent de volgende mededeling over uit L'Economiste Belge : “3000 families of 15000 personen moeten gesteund worden door de liefdadigheid. Ongehuwde werklieden worden behoudens zeldzame uitzonderingen niet ondersteund. Een groot aantal van hen werken aan de forten te Antwerpen”.

Nu volgen we de gebeurtenissen verder.

9 Maart : Onze elektrische horloges gaan uitnemend slecht,

15 Maart : Het binnenlands verbruik van de textielnijverheid is toereikend, maar de uitvoer is zeer gering. In de fabrieken is de voorraad sterk toegenomen. De katoenindustrie kent een zware crisis, maar de vlasfabrieken zijn de ganse tijd blijven werken.

19 Maart : Met de opbrengst van een tombola zal Willem Tell duizend broden uitdelen.

23 Maart : Verpachting van barrelen. Op Donderdag 27 maart om 3 uur in de herberg De Zwaan te Lembeke zal overgegaan worden tot de openbare verpachting voor een jaar der zeven barrelen staande op de geconcedeerde steenweg van Evergem naar Watervliet tot aan de Hollandse grens.

26 Maart : De gemeenteraad stelt een bedrag van 60 000 fr. ter beschikking van het college voor ophogingswerken op de Frère-Orbanlaan en voor het overwelven van een deel van de oude Schelde. De gemeenteraad besluit de trekweg, die nog op het einde van de oude Schelde bestond, af te schaffen. De Zottepoort zal worden afgebroken.

Voor de aardewerken op de Frère-Orbanlaan werden twee honderd werklieden, meestal werkloze katoenarbeiders aangeworven. De fabriekarbeiders ontvingen 1,50 fr. per dag, 's morgens een druppel en de dag door een "tisane" om hen te beletten water te drinken.

30 Maart : De heer Antoon Van Eenaeme heeft de laatste hand gelegd aan het beeld, dat het grafmonument van Prudens Van Duyse moet versieren. Dit beeld verbeeldt de genius van de Vlaamse poëzie onder de trekken van een wenende vrouw.

Einde maart werd Julius Vuylsteke secretaris van het Willemsfonds. Dit feit was van grote betekenis voor de evolutie van het Willemsfonds.

11 Mei : De statuten van de Naamloze Spoorwegmaatschappij Brugge-Blankenberge zijn goedgekeurd bij K.B. van 29 april. De werken zullen over kort aanvangen. Al heel vlug zal Blankenberge een grote aantrekkingskracht bezitten voor de Gentenaars. Blankenberge is trouwens de badplaats die het dichtst bij Gent gelegen is.

15 Mei : In de Annonciadenstraat werd een riolering aangelegd. De G. v. G. vraagt de aandacht van het gemeentebestuur voor de voetpaden en wel van af de herberg de Havermaat (bestaat nu nog) tot aan de Twaalfkamerenstraat.

17 Mei : De gemeenteraad keurt het voorstel van de kerkfabriek van Sint-Anna goed, waarbij kunstschilder Canneel, directeur van de academie, belast wordt met de muurschilderingen in de kerk. Het werk zal negen jaar duren en 110 000 fr. kosten. De kerkfabriek komt tussen voor 30 000 fr. voortkomende van een legaat van H. Lammens en een legaat van Lousbergs elk van 15 000 fr. De stad zal jaarlijks een toelage verlenen van 1200 fr.; de overige uitgaven zijn ten laste van de staat.

18 Mei : Het Vlaamsch Verbond met als voorzitter L. de Potter houdt een vergadering in de Café du Nord op de Vrijdagmarkt. De motie enkel te kiezen voor Vlaamsgezinde kandidaten wordt goedgekeurd.

Ruim 400 kiezers zijn lid van deze afdeling van het Vlaamsch Verbond. Enkele dagen later kwam er een mededeling van de liberale afdeling van het Vlaamsch Verbond en ondertekend door H. Van Peene en J. Vuylsteke, waarbij gevraagd wordt trouw te blijven aan de dubbele leuze "Vlaams en liberaal". Kort daarop wordt de algemene afdeling van het Vlaamsch Verbond te Gent ontbonden; wel blijven de onderafdelingen volgens de partijen bestaan.

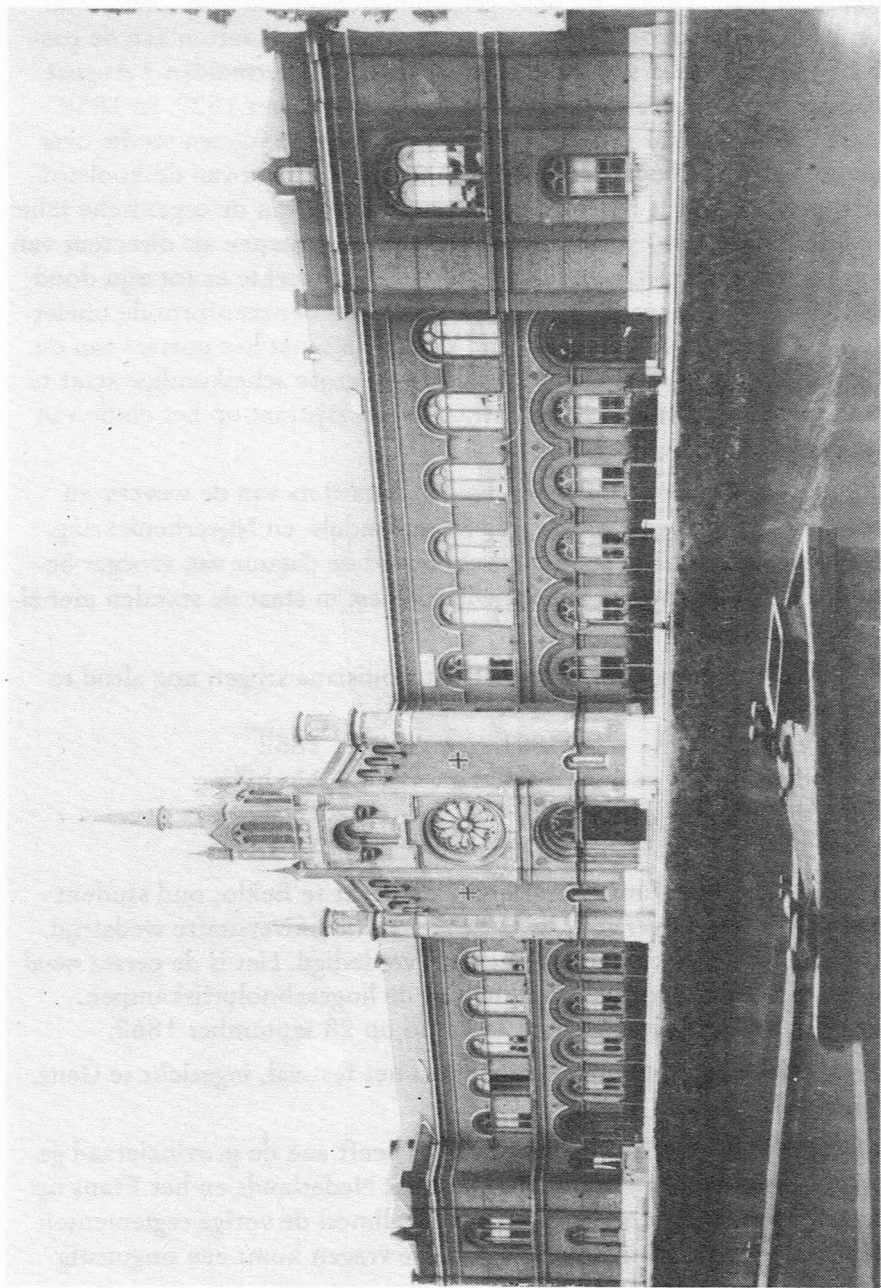
20 Mei : Réouverture du Patijntje. Guinguette admirablement située. Par M. D'Havé, traiteur en poissons et restaurateur.

22 Mei : Volgens schattingen verblijven ongeveer 15 tot 20 duizend Vlamingen te Parijs. Verspreid in de volkrijke wijken van de voorsteden zijn ze blootgesteld aan de talrijke gevaren van de hoofdstad. De afwezigheid van priesters, die hun moedertaal spreken, is een ernstig probleem. De Gentse bisschop heeft met de steun van de kardinaal en van de bisschop van Brugge enkele maanden geleden Het Werk der Vlamingen te Parijs opgericht onder het bestuur van een geestelijke van het bisdom Gent. Op zijn reis naar Rome heeft de Gentse bisschop een bezoek gebracht aan de Vlaamse gemeente te Parijs. (Beurzenccourant). Hoe die aanwezigheid van die talrijke Vlamingen te Parijs te verklaren? Vooreerst: het gebrek aan werk in Vlaanderen deed een groot aantal Vlamingen uitwijken: naar Wallonië en naar Frankrijk (landbouwarbeiders voor de oogst, werklieden voor de nijverheid). Daarnaast trokken een groot aantal naar de Franse hoofdstad om zich in hun beroep te volmaken (o.a. schoenmakers, kleermakers, boekbinders).

2 Juni : Op de Hoogstraat worden voetpaden aangelegd. De aardewerken op het terrein, waar het Lousberggesticht zal gebouwd worden, zijn begonnen.

13 Juni : Men breekt in de Priesterstraat een huis af, dat paalt aan de H. Kerstkerk. Bij aardewerken werden beenderen opgegraven. Vroeger was naast de kerk een kerkhof.

21 Juni : Te Gent overleed de fabrikant Jan Voortman, voorzitter van de Handels- en Nijverheidskring te Gent. Uit de rede uitgesproken op de begrafenis leren we het volgende : In 1764 zond de Oostindische Compagnie van Engeland een petitie naar het parlement met het verzoek om vreemdelingen katoenen weefsels te laten drukken bestemd voor de uitvoer. Een Nederlander Voortman ontving de toelating om calicots te drukken voor het buitenland. Toen aan Voortman de toelating geweigerd werd om ook voor de binnenlandse markt te drukken, week hij uit en vestigde zich te Gent. Hij was de vader van de familie Voortman.

Het Lousberggesticht

27 Juni : Eergisteren had het huwelijk plaats van de heer Kekulé, hoogleraar en juffr. Drory. Bij deze gelegenheid heeft de heer Drory 500 broodkaarten aan de Zonder Naam en 500 broodkaarten aan de pastoor van Sint-Pieters gezonden. Waarom we dit vermelden ? August Kekulé werd geboren te Darmstadt op 7 september 1829. In 1858 werd hij hoogleraar te Gent. In 1865 publiceerde hij een studie over de bouw van de benzeenring (C 6 H 6) : de zeshoek van de koolstofring. Kekulé wordt beschouwd als de schepper van de organische scheikunde. Einde 1867 werd Kekulé naar Bonn geroepen als directeur van het pas opgericht "Chemisches Institut". Hij werkte er tot zijn dood in 1896. In 1965 werd de ontdekking van de benzeenformule universeel herdacht. In België verscheen zegel 1382 met het portret van de Gentse hoogleraar. Het standbeeld van de grote scheikundige staat te Bonn. De Prof. August Kekuléstraat is een zijstraat op het einde van de Zwijnaardesteenweg.

2 Juli : De Ridder en Bilen, de beide voorzitters van de wevers- en spinnersverenigingen, danken de Koophandels- en Nijverheidskring. "De patroons hebben allen menschlievend de daguur van vroeger behouden; zulke schoone handelswijze is best in staat de standen met elkaar te verzoenen".

9 Juli : De prijzen van het katoen uit Louisiana stijgen nog altijd te Liverpool.

Prijs per kg.	1861	1862
Middling	8 shilling	15 shilling
Fair	8 3/4 sh.	16 sh.
Good	9 1/4 sh.	16 1/2 sh.

10 Juli : De Heer Emiel De Clercq, advocaat te Eeklo, oud student van de Gentse universiteit, is laureaat van de universitaire wedstrijd. Hij heeft zijn werk in het Nederlands verdedigd. Het is de eerste maal dat dit gebeurt sinds de instelling van de hogeschoolprijkskampen. Emiel De Clercq werd gevierd te Eeklo op 28 september 1862.

33 Muziekmaatschappijen hebben aan het festival, ingericht te Gent, deelgenomen.

11 Juli : "De Taal is gansch het Volk" heeft aan de provincieraad gevraagd de provinciale reglementen in het Nederlands en het Frans op te stellen. Tevens vroeg de Kerchove-Delimon de vorige reglementen te vertalen in het Nederlands. Op beide vragen komt een ongunstig antwoord van de provincieraad.

13 Juli : Openbare Verkoop. Huis met koetspoort en groot gebouw

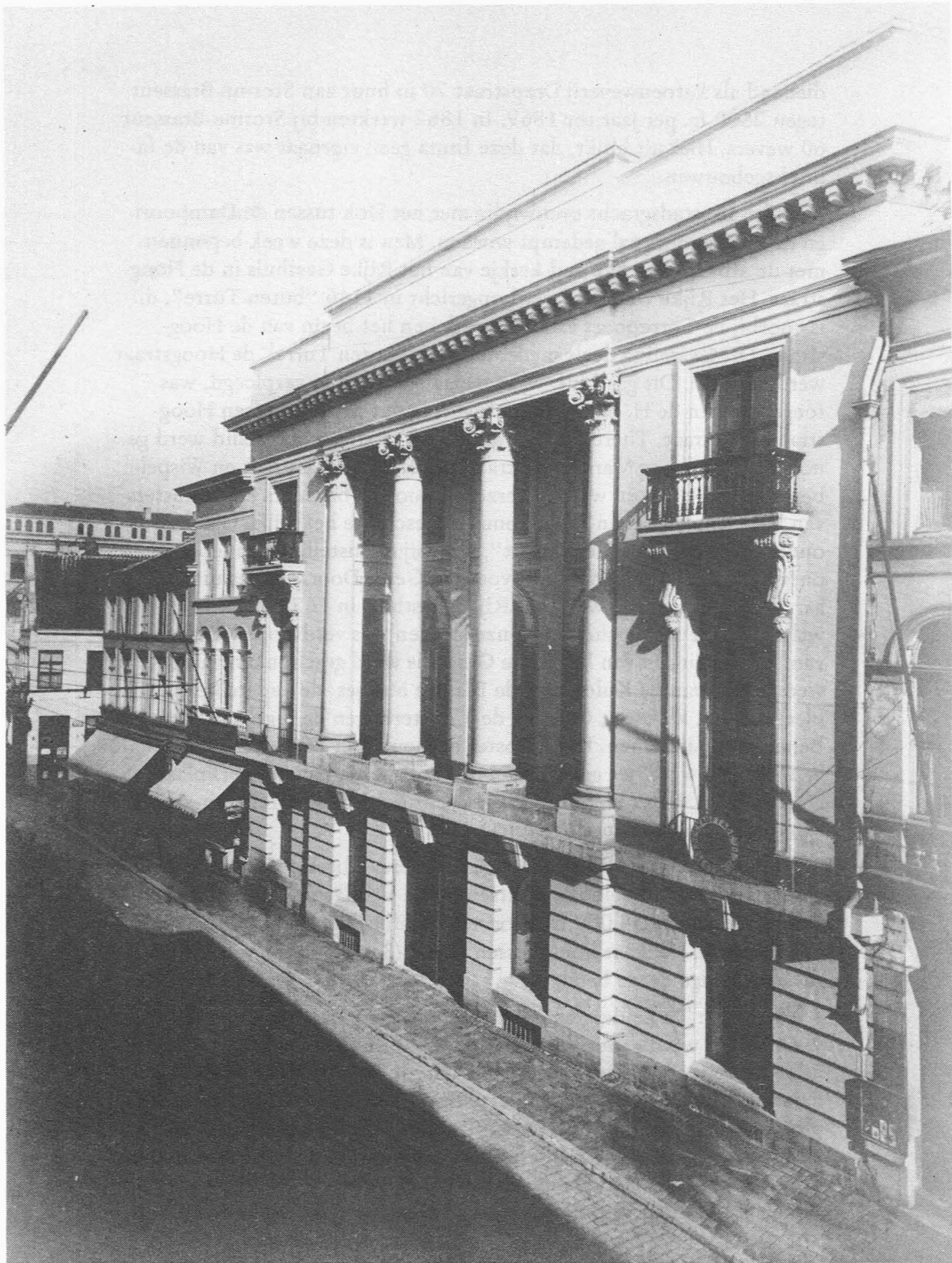
dienend als katoenweverij Drapstraat 20 in huur aan Storme-Brasseur tegen 2500 fr. per jaar tot 1869. In 1862 werkten bij Storme-Brasseur 60 wevers. Hier uit blijkt, dat deze firma geen eigenaar was van de fabrieksgebouwen.

20 Juli : De stadsgracht evenwijdig met het Dok tussen de Dampoort en de Muidepoort zal gedempt worden. Men is deze week begonnen met de afbraak van het oud kerkje van het Rijke Gasthuis in de Hoogstraat. Het Rijke Gasthuis werd opgericht in 1146 "buten Turre", dit is voorbij de Torrepoort aan de Houtlei en het begin van de Hoogstraat. Dr. Gysseling deelt mede, dat met "buten Turre" de Hoogstraat werd bedoeld. Dit gasthuis, waar melaatsen werden verpleegd, was toegewijd aan de H. Maria, met als gevolg dat de wijk tussen Hoogstraat, Holstraat, Theresianenstraat en Akkerstraat Marialand werd genoemd. Thans nog Marialand:straat tussen Rasphuisstraat en Wispebergstraat. De zieken werden verzorgd door de broeders en de zusters van het Gemene Leven Als inkomsten beschikte het Rijke Gasthuis onder meer over het "lepelrecht", waarbij de instelling een lepel graan ontving van elke zak graan ingevoerd in Gent. Door een besluit van aartshertogin Isabella werd het Rijke Gasthuis in 1623 afgeschaft en wel omdat de melaatsheid uit onze streken was verdwenen. De helft van de bezittingen van het Rijke Gasthuis werd geschonken aan de weeshuizen van de Kuldere en de Blauwe Meisjes; de andere helft bleef aan het klooster, waarvan de kloosterlingen de regel van Sint-Benedictus aannamen. Het klooster herbouwd in 1665 werd afgeschaft in 1794. Nu werd het gebouw gebruikt als liefdadigheidswerkplaats en als school. Later werd het aangekocht door de Predikheren, die er een nieuw klooster oprichtten.

25 Juli : Op 23 juli 1859 had de gemeenteraad besloten een standbeeld van Jacob van Artevelde te plaatsen op de Vrijdagmarkt. De uitgaven zullen bedragen : 38 000 fr. voor het standbeeld en 36 000 fr. voor het voetstuk. De staat komt tussen voor 2/3 van de uitgaven, de stad zal het overige derde betalen.

4 Augustus : Te Leiderstein overleed de hertog Bernard van Saksen-Weimar. Hij werd geboren op 30 mei 1792 te Weimar. In 1815 was hij in Nederlandse dienst kolonel van het regiment Oranje-Nassau en nam hij deel aan de slag van Quatre-Bras en Waterloo. In 1819 was hij provincie-commandant van Oost-Vlaanderen. Hij verbleef te Gent tot 1830 en woonde op de Nederkouter. Zijn jongste dochter huwde met prins Hendrik der Nederlanden.

Enkele honderden werklieden woonden een meeting bij in de herberg

Woning van hertog Bernard van Saksen-Weimar op de Nederkouter.

Sint-Jacobs. Er werd een petitie aan het gemeentebestuur opgesteld, waarin wordt gevraagd werk te verschaffen aan de slachtoffers van de katoencrisis.

9 Augustus : Bij Lippens-Coryn, Mageleinstraat 20 Gent. Hesp en van Westfalen : 2 frank per kg. Op 22 augustus vinden we van dezelfde sla ger een nieuwe aankondiging : “Schoon nieuw spek : 1° soort : 1,30 fr. per kg., 2° soort : 1,20 fr. per kg. Varkensvet : 1,50 fr. per kg. Nieuwe hespen van Westfalen : 1,70 fr. per kg.” De prijs van de hesp is dus flink gedaald.

6 September : Tot nu toe werden de lessen aan de academie enkel 's avonds gegeven. De gemeenteraad beslist een dagleergang in tekenen te openen. De overeenkomst met de staat wordt goedgekeurd, waarbij een stuk grond naast het oud kasteel (de huidige Kasteellaan) kosteloos ter beschikking van de staat zal worden gesteld voor de aanleg van een goederenstation voor het lossen van steenkool. Het is het begin van de aanleg van het goederenstation Gent-Oost. De raad keurt ook een lening van een miljoen aan 4 % goed, waarvan de opbrengst moet dienen voor het financieren van openbare werken. De afschrijving wordt gespreid over zeventig jaar, dus tot in 1932. Een reeks woningen in het Groot Begijnhof langs de Elisabethgracht zal ter beschikking van de proveniersters worden gesteld. Vandaar de straatnaam Provenierstersstraat.

15 September : De Franse postzegels zijn voortaan gescheiden door lijnen met gaatjes, zodat men geen schaar meer moet hebben om ze te scheiden. Het betreft hier de mooie zegels met de beeltenis van Napoléon III. In ons land zullen de eerste getande zegels verschijnen begin 1863 met de beeltenis van Leopold I.

25 September : Een aantal wevers en spinners zijn vertrokken naar Rijn en omgeving. Sedert 1 juli bedraagt het aantal uitwijkelingen ongeveer 600. Volgens de officiële gegevens waren er in 1862 3573 personen, die de stad verlieten. Vermoedelijk waren er wel meer, maar een aantal verwaarloosden de politie te verwittigen. Toch waren er in 1862 ook nog 3699 inwijkelingen.

2 October : Vandaag is het nieuw werkhuis van de heer Carels op het dok ingehuldigd. Vroeger waren de werkhuisen Carels op het Groot Meerhem.

12 October : De fabriekwerkersgenootschappen hebben aan het gemeentebestuur een smeekschrift, ondertekend door Bilen en De Ridder gezonden, waarin gewezen wordt op de ongelukkige toestand van

de werklozen nu de middelen van de Koophandels- en Nijverheidskring zijn uitgeput. Er wordt gevraagd bij de regering aan te dringen om openbare werken uit te voeren.

16 October : Bijna al de meubels van de oude Sint-Annakerk zijn naar de nieuwe kerk overgebracht. Op zondag 26 oktober zal de kerk worden gewijd. Volgens gegevens uit Nederland zou het orgel van de oude Sint-Annakerk zich thans bevinden in het kerkje van de gemeente te Noordgouwe op Schouwen (Zeeland).

27 October : L'événement de la semaine a été la hausse considérable des actions de la Lys, que nous avons laissées à 1575 fr. et que nous retrouvons à 1800 fr. demandées. Cette progression rapide se justifie parfaitement par la situation financière et industrielle de ce magnifique établissement linier. (Journal de Gand) Door de crisis in de katoenindustrie was het een gunstige periode voor de vlasnijverheid. Sommige katoenweverijen fabriceerden gemengde weefsels : half katoen, half vlas of half katoen, half wol.

3 November : De gemeenteraad keurt de verkoop door het bestuur der Burgerlijke godshuizen van het Klein Begijnhof aan de hertog van Arenberg voor de som van 700 000 fr., goed. Alzo werd het Klein Begijnhof gered. Het O.L.V. Begijnhof ter Hoye werd opgericht door gravin Johanna van Constantinopel in 1234.

7 November : Te Gent overleed Hector Van Wittenberghe, ontvanger van de Burgerlijke Godshuizen. Bij testament schonk hij gans zijn fortuin aan het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen. In 1864 werden twee straten aan het Groot Begijnhof aangelegd : een straat werd Van Wittenberghestraat genoemd, de andere straat werd de Verspeyenstraat. Verspeyen overleed in 1837 en had zijn gans bezit geschonken aan het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen te Gent.

11 November : De nieuwe maatschappij "De Katholieke Kring" (le Cercle catholique) werd in het voormalig hotel De Roode Hoed plechtig geïnstalleerd. Volgens Le Bien Public van 11.11.1862 waren al de maatschappelijke standen aanwezig. Le Bien Public vernoemt de aristocratie, de magistratuur, de balie, de financiële en de industriële wereld. Voorzitter is Van der Bruggen - de Nayer, ondervoorzitter Victor Cooreman. "Le Cercle catholique" is de aanloop voor de vorming van een werkelijke katholieke politieke partij te Gent.

16 November : De wedden van de postboden, die nu van 600 fr. tot 750 fr. bedragen, worden verhoogd tot 750 fr. - 900 fr.

23 November : Beeldhouwer Antoon Van Eenaeme heeft een reusach-

tig standbeeld van de H. Carolus Borromeus gemaakt om het altaar in de kapel van het bisschoppelijk seminarie te versieren.

25 November : De gemeenteraad heeft de verkoop van het gewezen Alexianenklooster door de Burgerlijke Godshuizen voor de som van 107 625 fr. (67 100 fr. voor de grond en 40 525 fr. voor de gebouwen) aan Piers de Raveschoot goedgekeurd. Wat later zullen de Broeders van de Christelijke Scholen er het Sint-Amandusinstituut oprichten.

Vanaf 1 januari 1863 zal een gemeentelijke belasting van 1 % op het kadastraal inkomen worden geheven dienstig omde interest en de aflossing van de lening van een miljoen te betalen.

29 November : Het genootschap Sint-Vincentius à Paulo heeft sedert het begin van de katoencrisis zeshonderd behoeftige families met een wekelijkse onderstand geholpen en daarvoor een som van 40 000 fr. besteed.

De dagorde van de gemeenteraad is zeer belangrijk. De eerste tekenen van de crisis waren merkbaar einde 1861. Bij gebrek aan middelen heeft de Handels- en Nijverheidskring zijn steunactie moeten staken. Thans moet het gemeentebestuur helpen. Er zijn twee mogelijkheden : steun verlenen door aalmoezen uit te delen - volgens de gemeenteraad is deze methode onterend - of nog werk verschaffen. Reeds op 26 maart besloot de gemeenteraad aardewerken aan de Frère-Orbanlaan te laten uitvoeren. Thans keurt de gemeenteraad het plan van een reeks nieuwe openbare werken goed. De gracht van de Dampoort tot de Sassepoort gegraven in 1828 voor de dienst van de octrooirechten zal gedempt worden. Hiervoor zijn 64 000 m³ aarde nodig.

Tussen de Kortrijkse Poort en Einde Were aan de Nieuwe Wandeling loopt een gracht, die gegraven werd rond 1578. Deze gracht zal worden gedempt en vervangen door een weg 1847 m. lang en 45 m. breed. Hiervoor heeft men 225 308 M³ aarde nodig. Het terrein heeft een oppervlakte van 83 048 m², waarvan 36 289 m² behoren aan het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen, 21 224 m² aan de stad en het overige deel aan zeven eigenaars. De Burgerlijke Godshuizen zullen de grond kosteloos afstaan aan de stad als vergoeding voor de meerwaarde van de overige gronden als gevolg van de nieuwe laan. De nieuwe laan werd Godshuizenlaan genoemd; thans werd de laan in drie stukken verdeeld : Einde Were, Martelaarslaan en Godshuizenlaan. De aarde nodig voor het dempen van de grachten zal geleverd worden door een aannemer, die voor de staat verbredingswerken uitvoert aan de Brugse vaart.

6 December : Te Gent overleed de kunstenaar Felix Devigne.

10 December : De katoenoogst zal ongeveer een derde van de oogst van 1860 bedragen, dit als gevolg van de Secessieoorlog. Als gevolg hiervan blijven de prijzen van het vlas en van de garens hoog.

20 December : Aan de dempingswerken tussen de Antwerpse poort en de Sassepoort werken ongeveer 200 werklieden. Het werk begint om zeven uur met een naamafroeping. 's Morgens krijgt elke werkman een glaasje genever. 's Middags is er een uur rust. Het werk eindigt om zes uur met een nieuwe naamafroeping en nu ook krijgen de werklieden een borrel.

Op 20 december werd de aanbesteding van het Verbindingskanaal goedgekeurd voor 347 500 fr. Het kanaal zal aan de oppervlakte 38 meter breed zijn en op de bodem 12 meter; de trekweg langs beide zijde heeft een breedte van twaalf meter. Dit werk werd uitgevoerd door de staat.

28 December : "De bedekte en ongekende armoede te Gent is verschrikkelijk. Wat kan een gezin met vader, moeder en vijf kinderen doen met elke vijftien dagen een frank, een broodkaartje en een kaartje voor steenkolen ? Dergelijke gevallen zijn zeer talrijk." (Gazette van Gent)

28 December : Te Gent overleed prof. Hendrik Moke. Henri Moke werd geboren te Le Havre in 1803. Hij studeerde aan het college Louis le Grand te Parijs en was nauwelijks twintig jaar toen hij aangesteld werd als leraar van de rhetorica aan het atheneum te Brugge. Zijn vader had zich intussen als particulier schoolmeester te Gent gevestigd; daarna was zijn vader studieprefect van het stedelijk college te Aalst. In 1836 wordt Moke leraar aan het stedelijk atheneum te Gent en in 1837 is hij studierector van deze instelling. Nog hetzelfde jaar wordt hij ook buitengewoon hoogleraar aan de Gentse universiteit en wordt belast met de cursussen Franse literatuur, Latijnse literatuur, oude en moderne geschiedenis. Moke was tevens een romanschrijver en geschiedkundige. Wij zijn in de tijd van het ontwakend nationaliteitsgevoel. Onder de werken van Moke vermelden we "Les gueux de mer ou la Belgique sous le duc d'Albe" (1827) en "Philippine de Flandre ou Les prisonniers du Louvre" (1830) Met deze werken poogt Moke de nationale fierheid, het voornaamste element van de vaderlandsliefde, te ontwikkelen. Andere werken van prof. Moke waren : Histoire de Belgique (1839), Biographie de Jacques Artevelde (1841), Histoire de la littérature française (1844).

Moke was ook een graag gehoord voordrachthouder, die talrijke lezingen hield in Le Cercle Littéraire te Gent. Reeds vroeger werd de naam Moke in G.T. vermeld : Moke was beslist een zeer voorname figuur in

de studiegroep Huet; de vergaderingen van deze groep werden een tijd ten huize van Moke gehouden. (zie : La Société Huet door E.C. Cop-pens in Handelingen Maatschappij Geschiedenis en Oudheidkunde 1972).

In 1862 was het leven vrij duur.

Broodprijzen	per kg : (in centimes)						
	5.1	16.2	30.3	18.5	27.7	14.9	16.11
Gebuild	42	40	40	38	42	38	35
Ongebuid	34	33	33	32	34	31	29
Rogge	23	22	24	22	23	20	19

1862 was een jaar van bittere armoede en ellende. Door het Liefdadigheidsbureau werden 4132 gezinnen tellende 10 349 personen gans het jaar en dan nog 811 gezinnen tijdelijk gesteund. Bovendien werden nog 1614 gezinnen van werkloze arbeiders met 7775 personen geholpen. In totaal werden 225 985,13 fr. in geld en natura uitgedeeld.

En terwijl in de Verenigde Staten de burgeroorlog verder woedt, wordt Otto von Bismarck ministerpresident en minister van Buitenlandse Zaken in Pruisen. Flaubert schrijft zijn "Salambo" en Victor Hugo "Les Misérables". In Frankrijk worden Aristide Briand en Claude Debussy geboren. In Gent ziet Maurice Maeterlinck - de toekomstige Nobelprijswinnaar - het licht. In Engeland wordt de Engelse Voetbalbond opgericht.

M. STEELS

NOOT

Voor de geschiedenis van de Secessie-oorlog kunnen we het onlangs verschenen boek "La guerre de Sécession des Etats-Unis 1861-1865" door Henri Bernard aanbevelen (Uitgave : P. de Meyere, Brussel).

Karnaval van 1862

KAVALKADE INGERIGT DOOR DEN KRING DER ZONDER NAEM NIET ZONDER HERT

HET

GENTSCH BIER.

LA BIÈRE, door CLESSE

Gentschen uitzet,
Ge doet ons goed (bis)
Al is dag' ook al somwylen wat uitzet.
Gentschen uitzet,
Ge doet ons goed,
Gy giet de kracht en de vreugd in 't gemoed.

I.

Een waelsche zoon, Toon Clesse, heeft u bezongen;
Meester in 't vak, maer zyn gedicht is fransch.
Hy houdt van 't bier, hy is een goede jongen;
Rymen lyck hy, daertoe zie ik geen kans.
Gentschen uitzet enz.

II.

Maer toch my dunkt dat 't vlaemsche bier, zoo helder,
Ook in het vlaemsch een lofzang hebben moet.
Frisch en gezond komt d'uitzet uit den kelder;
Zyn witte kraeg staet hem uitnemend goed.
Gentschen uitzet enz.

III.

Eens, tot zyn schand, heeft men hem willen yken,
Maer geen vlaemsch bier en past de slavenband.
Hy wilde niet met looden letters pryken;
Hy schuimt nu vry in 't vrye Vlaenderenland.
Gentschen uitzet enz.

IV.

't Kost voor een pint niet meerder dan zes centen
En 't bier is kloek, als men het wys geniet,
Dat men het volk dit goed wist inteprenten,
Dan had 't kort nat zooveel verdwaelden niet.
Gentschen uitzet enz.

V.

Lyck Clesse het zei, het bier gaf aen ons vaedren
Moed in en kracht in vrêe en in gevecht,
't Bloed vloeide hun onstuimig wild in d'aedren,
Ze waren vry of stierven voor hun regt.

Gentschen uitzet enz.

VI.

Och arme mensch ! och ! mogt het eens gebeuren
Dat g'elken dag een lekker pintjen hadt;
Dan zoudt ge nooit verkwynen en vertreuren,
En 't waer' een' eer voor onze gentsche stad !

Gentschen uitzet enz.

N. Destanberg

Gent, february 1862.

DE GENTSCHE VLEESCHHOUWERS AAN HET WOORD FIGUURLIJK MAAR OOK LETTERLIJK GESPROKEN

Als u er niets tegen hebt begin ik mijn verhaal met de oprakeling van een bijna 35 jaar oude anecdote.

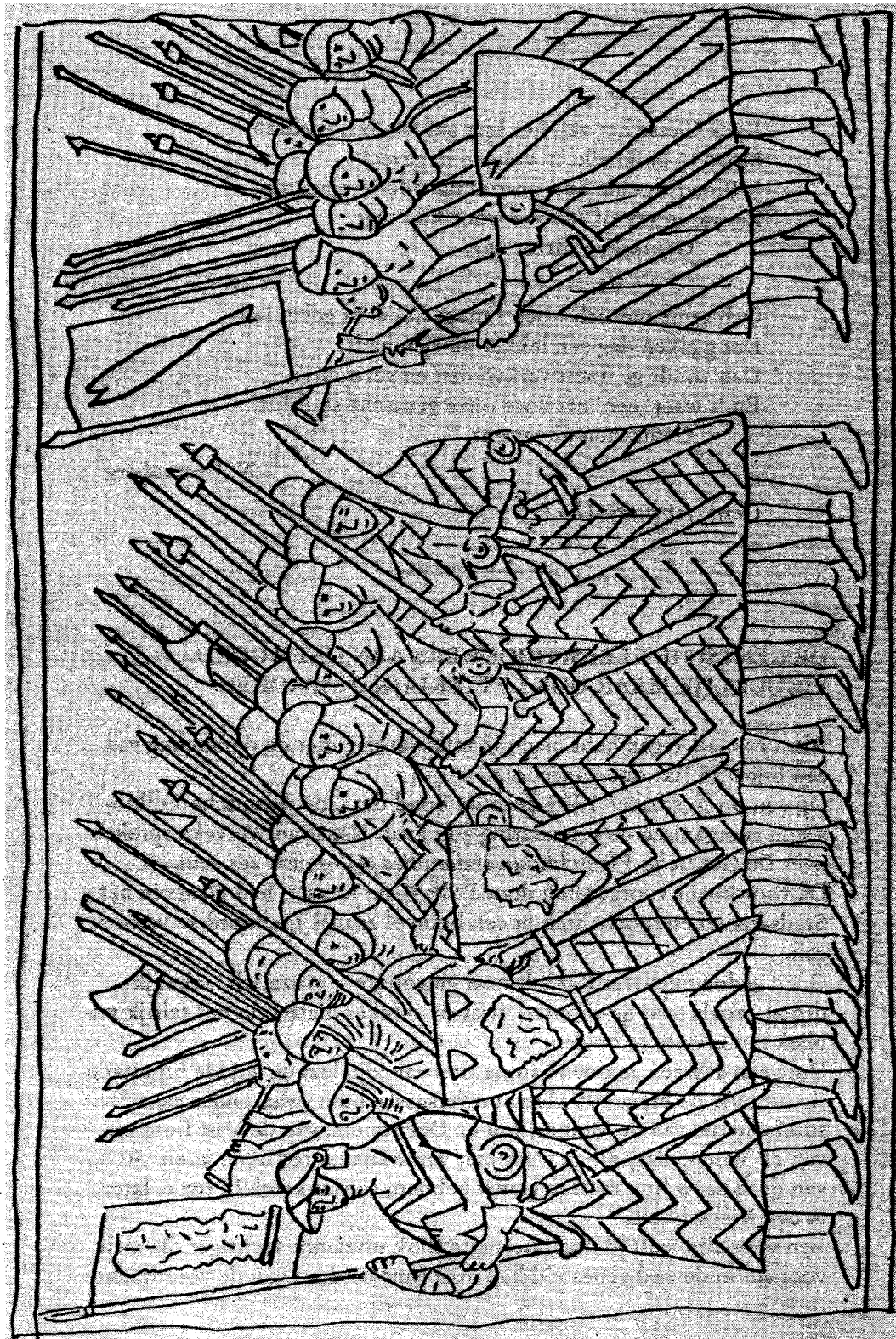
Op een op 3 oktober 1943 door de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen georganiseerde vergadering zou Prof. Hans van Werveke spreken over *De Gentsche Vleeschhouwersfamilies gedurende zes eeuwen*.

De voordracht voorgezeten door Prof. P. de Keyser, had plaats in het Stadsarchief en mocht zich in een bomvol zaaltje toehoorders verheugen.

Goed gedocumenteerd - zoals naar gewoonte -, prozaïsch, zakelijk, droog - zoals naar gewoonte -, wist de spreker niettemin het talrijk publiek ten zeerste te boeien.

Om geen afbreuk te doen aan de titel van zijn lezing, wijdde hij uitvoerig uit over de bijna 100 vleeshouwersgeslachten (waaronder vanzelfsprekend die van de Minnes, van de Deynoodts, van de Van Loos en van de Van Melles) die ik weet niet van wanneer tot in de jaren '30 van deze eeuw hun messen gewet hebben, aanvankelijk in twee, later in één Vleeschhuis.

Een voor zijn leeftijd nog uitermate flink uitziende tachtiger die zich vooraan in de zaal genesteld had, had gans de duur van de voordracht

Afb. 1. Gewapende Vleeshouwers (10)

letterlijk aan de lippen van de spreker gehangen. Doch toen er op zeker ogenblik betoogd werd dat er in 1932 nog slechts één enkele van de nakomelingen der oude vleeshouwersfamilies in leven was, met name een Van Melle, dus geen Van Loo, begon onze belangstellende grijsaard zich danig onrustig op zijn stoel heen en weer te schuifelen. Met een naar links en naar rechts een blik werpend waarin èn ontsteltenis, èn teleurstelling, èn machteloosheid te lezen stonden. Prof. De Keyser, aan wie die ongewone pantomime niet ontgaan was, snapte bij intuïtie wat er met de man aan de hand was. Een vriendelijke, geruststellende hoofdknik in de richting van de oude volstond om deze op zijn gemak te brengen.

Nadat Prof. Van Werveke een punt achter zijn verhaal gezet had, was het de beurt aan de voorzitter om het woord te voeren : “We hebben met voldoening mogen vaststellen dat de voordracht met zo’n bijzondere belangstelling gevolgd werd. Dat verdiende ze trouwens dubbel en dik. enz. enz. Mocht er onder de toehoorders iemand zijn die een vraag of zo te stellen heeft, mijn geleerde collega zal die ongetwijfeld met genoegen beantwoorden.”

Is het wel nodig erop te wijzen dat hij tersluiks een veelbetekende blik in de richting van de wemelaar wierp ?

Deze stelde zich dan ook kordaat recht, en zonder enige blijk van verlegenheid te laten vermoeden : “Meniere, ’t was allemoal giel sguune wâ dâde gij doar verted’èd. Moar wâ da’k zegge zoe, t’en es nie woar dad’er gien Van Luus ne mier en zijn. Ik zelve iete Van Luu, ’k bennekik nû in de tachtig en k’è over ienige joare ’t vliesgêwe gedaan. In ’t es giel spijtig da’k dâ nû nie mier en kan. ’t Es dâda’k zegge wildege.” Wat bleef er de beleefd glimlachende prof. anders over dan de man hartelijk te feliciteren met zijn hoge leeftijd, doch niet zonder er - vooral het auditorium - even vriendelijk aan te herinneren dat onze gewezen “vliggêwer” vroeger (vóór 1932) WEL, doch later nà 1932) NIET aan de kapblok gestaan had.

Dat Prof. Van Werveke als onderwerp van zijn causerie het wedervaren van de Gentse Vleeshouwers gekozen heeft, hoeft niemand te verwonderen. Hij had een boontje voor dat soort mensen : eentje van genealogische aard. In zijn aderen stroomde nl. zuiver vleeshouwersbloed. Luister hoe dat kwam. Een van zijn 18de-eeuwse voorvaderen Livinus Petrus van Werveke, trouwde omstreeks 1740 met Marie Catharina van Melle. Het kan bijna niet anders of de vader of grootvader van het meisje moet het vleeshouwen gedaan hebben. En aangezien de 4 grote families (zie verder) in de regel onder elkaar trouwden is het verre van uitgesloten dat Van Loos, Minnes en Deynoodts met vaart meege-

holpen hebben om Hans' vooroudertafel op te bouwen.

*
* *

Dat schijnbaar onbelangrijk voorvalletje betekende voor mij een bijna dwingende aansporing om over die (vier ?) vleeshouwersfamilies wat meer te weten te komen.

Ik kan mij niet herinneren of Prof. Van Werveke veel verteld heeft over de puur folkloristische kant van dat vleeshouwersgedoe. En of hij dat verhaal te berde gebracht heeft waarin de (vier ?) geslachten zo'n eersteplanrol gespeeld hebben.

U weet dat Keizer Karel de reputatie had een guitige, olijke, bijdehandse kwant geweest te zijn. Denk maar aan "De heereylycke ende vroylycke daeden van Keyser Carel den V" die eeuwen lang de ene generatie na de andere zo'n gesmaakte winteravondverpozingen bezorgd hebben.

Bijdehand was hij ontegensprekelijk als het erop aankwam het vrouwvolk het hof - hof zonder hoofdletter - te maken. Waar hij ook voet aan wal zette, hier of elders, in de stad of in het dorp, overal had hij een knipoogje over voor liefst jonge evaatjes. Om ermee, dat spreekt vanzelf, te gaan "converseren" zoals men nog in zijn tijd zei. Aldus gebeurde het dat hij te Gent kwam "converseren" met maar liefst vier vleeshouwersdochters. Tegelijkertijd wel te verstaan. Die maagdekens heetten onderscheidenlijk (Margrietje ?) Deynoods, (Margrietje ?) Minne, (Margrietje ?) van Loo en (Margrietje ?) Van Melle. Het onvermijdelijk gevolg van dat "converseren" was dat elk der keizerlijke liefjes hem op een flinke zoon tracteerden, die natuurlijk niet naar hun vader maar naar hun moeder genoemd werden. Dus (Jan ?) Deynoodt, (Jan ?) Minne, idem Van Loo, idem Van Melle. De vier Jannen (?) gingen ook aan het vrijen, maar op een heel wat wettelijker manier dan hun gemeenschappelijke prinselijke papa en burgerlijke mama dat voorgedaan hadden. En maakten dat hun respectievelijke vrouwtjes ik weet niet hoeveel vleeshouwertjes in de dop de weg naar meneer pastoors doopvont deden inslaan. Omdat al die vleeshouwers kerels en kereltjes onvervalste zonen en kleinzonen van de keizer waren - dat was overal en door iedereen bekend - kregen zij de naam van *Prinsenkinderen*. Fantasten werden overal en altijd aangetroffen, dus eveneens in het 16de-eeuwse Gent. Niet voldaan zijnde met de gangbare versie van het Kinderengeval, deden snuggere knapen er nog een schepje op : de Minnes werden genoemd naar een meisje dat te veel GEMIND had; de Van Loos kregen hun naam naar het bos (LO) waar ze verwekt werden; de Van Melles omdat mama te *Melle* haar kunsten vertoond had; de

Deynoodts omdat een onschuldige juffrouw *NOODGEDWONGEN* aan een baby geraakt was. Honderd jaar geleden deden deze vertellinkjes nog flink de ronde in de milieus van de Vleeshouwers. Geen reden om er *nu* nog ruchtbaarheid aan te geven.

Hoe dichtertlijk en schilderachtig deze Prinsenkinderen-legenden ook luiden mochten, uiteindelijk dienden zij willen of niet de vlag te strijken voor de per definitie zo nuchtere als prozaïstisch klinkende waarheid.

Beluisteren we die mooie legende met een sporend oor, dan ervaren we alras dat ze, die legende, een samensmelting is van twee verschillende bestanddelen : 1° de verhouding tussen de Vleeshouwers (en de Visverkopers en Schippers) van de ene kant en het vorstelijk gezag van de andere kant. 2° Het erfelijkheidsprivilege waarvan de Vleeshouwers (en de Visverkopers) de bevoorreelden waren.

1° : De verhouding Gilden en vorstelijk Gezag

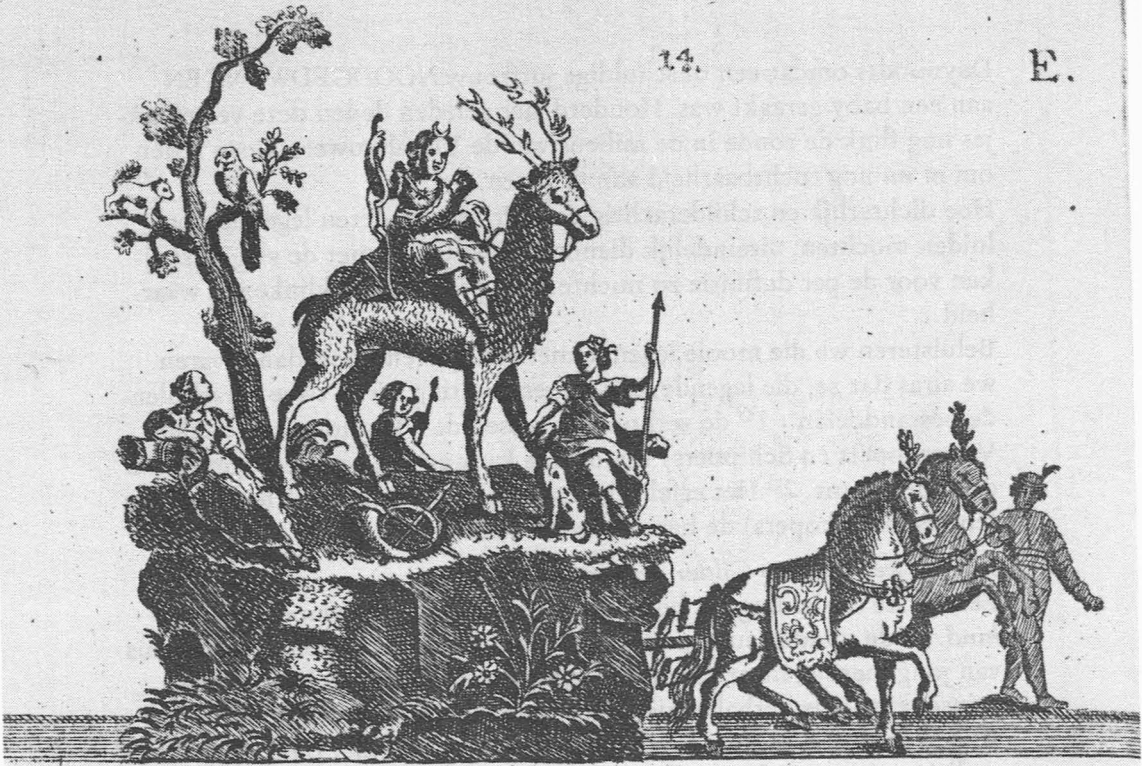
Een eerste misleiding zat hem in het gebruik van het woord *Prinsenkind*. In de middeleeuwen had het woord kind niet alleen de betekenis van jong mensje, maar tevens die van dienaar, zelfs van knecht. Een prinskind was derhalve niets meer dan een dienaar van de prins, zoals een *kraankind* iemand was die een kraan bediende. En een *kind van de litiere* een man die de draagstoel van een meestal vrouwelijke passagier te torsen had. En een *kind vander stede* niemand anders dan een schepenbode. En een *kind in de gasterie* (o.a. van Sente Baefs) degene die ervoor te zorgen had dat de gasten van de abt goed geherbergd werden. Kortom waren de Prinsenkinderen de dienaars die bij plechtige gelegenheden (blijde intreden, officiële bezoeken) in groot ornaat en bereden de prinselijke stoet openden. Of ze uitermate trots waren op hun eretitel ? De vraag stellen is ze beantwoorden. In ieder geval een eretitel die men die twee gilden zo maar niet naar het hoofd had geslingerd. Inderdaad, waren ze soms niet op verschillende tijdstippen de "daadwerkelijke" bondgenoten van hun prins, met name de graaf, geweest ? Denk dienaangaande eens even aan Jan Breydel die met zijn vleeshouwers de Guldensporens slag had helpen winnen. En aan het bloedig gevecht dat op 13 januari 1349 op de Vrijdagsmarkt geleverd werd tussen de wevers en de grafelijk gezinde kleine neringen, waarvan de Vleeshouwers, de Visverkopers en de Schippers zich het meest onderscheiden hadden. Omdat de graaf als overwinnaar uit de strijd kwam werd de slachting naderhand "den goeden Disendacht" genoemd.

2° : Het erfelijkheidsprivilege

Dit privilege was van een zeer oude datum, alleszins ouder dan de geboorte van de Prinsenkinderen. Uiteraard veel ouder dan de tijd waar-

14.

E.

15.

J. C. Waile's. scilicet.

Afb. 2. Het Gedierte en de Pronkwagen in de Cavalcade

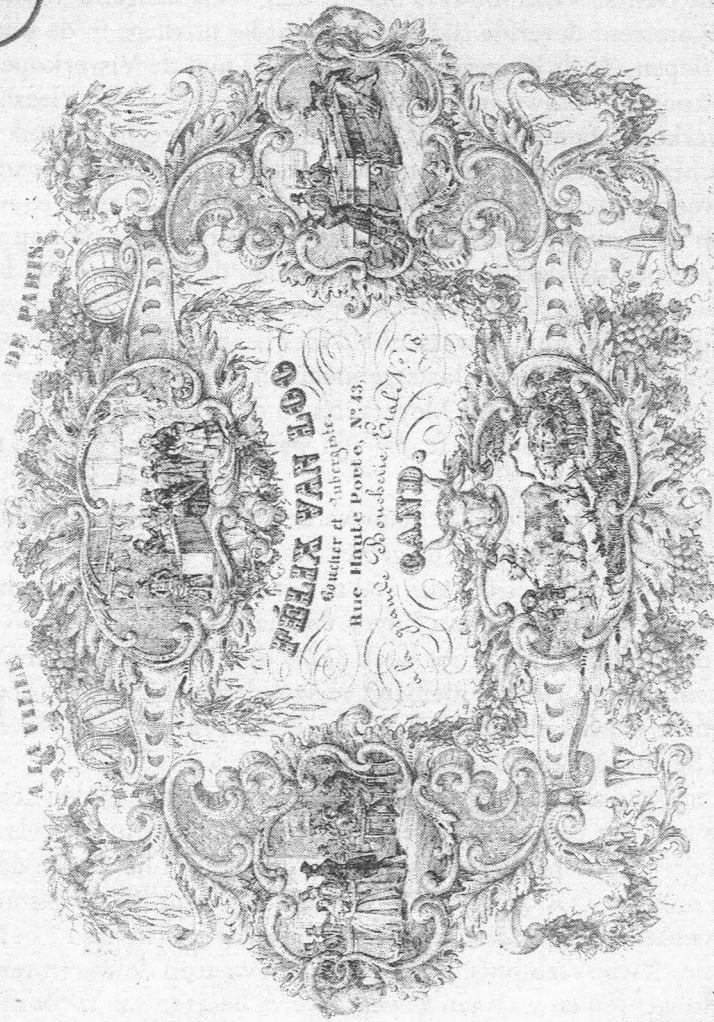
in de "heerlycke ende vrolycke daeden van keyser Carel V" zouden plaats gehad hebben. In Antwerpen hadden de vleeshouwers reeds op het einde van de 13de eeuw gestreden voor de verkrijging van dat voorrecht. De Brugse *Breydelszonen* verkregen het op 31 dec. 1302, nog geen half jaar nadat ze aan de Guldensporenslag deelgenomen hadden. Wat de Gentse Vleeshouwers betreft mag veilig aangenomen worden dat zij omtrent dezelfde tijd een gelijkaardig privilege in de wacht wisten te slepen. Zoals we zegden, tegelijkertijd met de Visverkopers, die op de koop toe nauwe verwanten van ze waren. Hoeveel Vleeshouwers-Visverkopersfamilies van dat uitzonderlijk voorrecht gebruik gemaakt hebben ? Moeilijk te zeggen. Hun aantal zal vanzelfsprekend groter geweest zijn dan in Keizer Karels dagen - dus ruim twee eeuwen later - toen dat aantal precies geteld *veertien* bedroeg. Aan de kop van die talrijke processie vleeshouwers marcheerden de Van Loos (44 leden) en de Van Melles (29 leden). De Deynoodts (10) en de Minnes (5) hadden blijkbaar hun volwassenheid niet bereikt. Daartegenover kwamen 2 andere families de laatstgenoemden de loef afsteken met scores van 12 en 19 leden : de Meyeraerts en de Seyssones. (1) Wat de overige 8 families betreft, die zijn waarachtig het aanhalen niet waard.

In het laatste kwart van de 17de eeuw verdeelden nog *zeven* families de Vleeshouwerskoek. Behalve de grote "vier" zijn er 4 De Moors, 2 Nevelincks en 6 Seyssones die hun stal in het Groot Vleeshuis hebben. In 1678 portretteerde Frans van Cuyck enkele leden van die zeven families op een uitzonderlijk groot doek (3,79 m x 2,19 m; bewaard in het Bijlokemuseum). Het zal niemand verwonderen van uit de hoogte aangekeken te worden door een Van Loo, een Deynoodt, een Nevelinck, een Seyssens (Seyssone), een Van Melle.

We vergaten bijna aan te stippen dat onze 2 profiterende gilden gehouden waren hun aan bederf zo onderheven eetwaren niet in winkels maar uitsluitend op openbare plaatsen aan de man (of liever aan de vrouw) te brengen : *vis* op de NIET overdekte (natuurlijk !!) Vismarkt (thans Groentemarkt) en het *vlees* WEL in overdekte ruimten : het Groot en het Klein Vleeshuis. De toonbanken waarop de waren tentoongesteld werden en waaraan gewerkt werd, heetten van meet af aan *stallen*. In het Frans *étals*. Vergelijk met de woorden *uitstallen* en *étaler*. Tussen haakjes : wie nog van die stallen wil horen spreken doet goed eens een praatje te gaan slaan met de visverkopers die hun tenten opgeslagen hebben in een deel van het gewezen Vleeshuis.

*
* *

Verzamelin
M. V. Wesing

Afb. 3. Een parel van een Adreskaart (9)

Hoe verder de tijd vorderde, hoe minder talrijk de Vleeshouwers-Visverkopersfamilies werden. Vanaf de tweede helft van de 16de eeuw zijn het de grote "vier" die het voor het zeggen hebben. Aan die stand van zaken zal pas een verandering komen als de twee gilden (in 1791) opgeheven worden. Gedaan met het prinsengedoe. Op dat historisch ogenblik waren de 116 stallen van het Groot Vleeshuis bezet door : de Deynoodts met 6 st.; de Van Melles met 23 st.; de Minnes met 24 st. en de Van Loos met 60 st. De De Moors en de Seyssones mochten achterna komen hinkelen met respectievelijk 2 en 1 st. (De toestand in het Klein Vleeshuis met zijn 20 st. was navenant.) Met andere woorden : ruim gedurende 250 jaar haalden de "vier" de lakens naar zich toe. En waar het pas gaf deelden ze die naar hartelust uit.

Willen we die stand van zaken door middel van een illustratie verduidelijken, dan kunnen we niet beter doen dan een blik te gaan werpen op de beroemde Macharius-calvacade die in 1767 drie keren (2) als een echte triomftocht door de stad trok : op maandag 1, woensdag 24 en dinsdag 30 juni.

Geen vereniging, geen gilde, geen ambacht of nering die er geen eer in stelde haar of zijn aandeel in de kosten te dragen. Vanzelfsprekend hadden de Vleeshouwers zich niet onbetuigd gelaten en een flinke duit in het zakje gedaan. Ze openden namelijk het tweede van de vier delen waarin de stoet bestond "door eene Bende Jagers en Amazonnen met walddhoorens ende verscheyde andere musicale Jagt-Instrumenten".

Wilt u weten wie we zoal als jagers en amazonen zien voorbijrijden ?

VIJF Van Loos : Petrus, Jacobus, Joannes, Joannes, Mathias

VIJF Van Melles : Philippus, Joannes, Franciscus, Petrus

ZES Minnes : Christianus, Petrus, Guillielmus, Marcus-Antonius, Gerardus, Jacobus

TWEE Vollaerts : Joannes, Franciscus

DRIE DE Raeves : Arnoldus, Petrus, Joannes-Baptista

TWEE Deynoodts : Adrianus, Ludovicus.

In de 4 amazonen ofte jachtgodinnen herkennen we reeds bij de eerste oogopslag EEN Van Loo (Isabella); EEN Van Melle (Maria); EEN Minne (Regina); EEN Deynoodt (Antonia). Er kan warempel niet beweerd worden dat de koek niet eerlijk verdeeld werd !

In de stoet werden 21 zg. gedierten rondgereden. Dat de Vleeshouwers als gedierte een HERT uitgekozen hadden kan niemand verwonderen aangezien dat dier hun zinnebeeld was (Waren zij inderdaad niet gemachtigd het hert te jagen ?) (3). De 2 paarden die voor het gedierte gespannen zijn, zijn bereden door TWEE Van Melles (Joannes en Christianus). De 5 godinnen die het hert gezelschap houden heten Theresia

en Petronella van Melle; Anna van Loo; Francisca Vollaert en Agnes Minne. Op de 4 paarden die de praalwagen voorttrekken (een van de 24) hebben als ruiters DRIE Van Loos (Cornelius; Henricus; Franciscus) en EEN Minne (Franciscus). Van de 7 goden en godinnen die de wagen "bemannen" zijn er VIER Minnes (Joanna; Maria; Catharina; Christoffel) en DRIE Van Melles (Catharina; Jacoba; Dominicus). Wie hoor ik daar fluisteren dat ook in de voorbije eeuwen het vrouwelijk geslacht gediscrimineerd werd ?

Onze voorvaders-vleeshouwers zijn niet alleen eersteklasfiguranten, uitstekende vaklieden, gewiekste handelslui, flinke prinselijke lijfwachten en prima jagers geweest, op de koop toe waren ze bij tijd en wijle - we mogen gerust aannemen uit de kluiten gewassen - *theaterartiesten*. Het schouwburgleven heeft zich van de 17de tot de 19de eeuw hoofdzakelijk afgespeeld in de gebouwen die staan pralen hebben waar thans onze Koninkl. Opera staat.

Om de toneelspeelkunst in de mogelijkheid te stellen zich naar wens te ontplooiën en ze meteen voor niet weinig toneelliefhebbers aantrekkelijk te maken, besloot de Sint-Sebastiaensgilde op 28 april 1664 in haar lokaal gelegen aan de Kouter een volwaardige toneelzaal in het leven te roepen. Een eerste vertoning had plaats op 20 aug. van hetzelfde jaar. De zaal werd op het einde van de eeuw tot Stadsschouwburg gepromoveerd (Eerste opvoering op 31 mei 1698).

Een brand vernielde het gebouw op 16 dec. 1715.

Jaren gingen voorbij zonder dat men eraan dacht de feniks uit zijn as te laten opstaan. Met uw verlof twintig lange jaren. Uiteindelijk droeg de Eed (bestuur) van de gilde de welbekende architect Bernard de Wilde (4) op het gidelokaal en de schouwburgzaal herop te bouwen. Het nieuwe theater of liever théâtre, werd ingehuldigd op 12 maart 1737 met het feestelijk optreden van "Coordedansers ende Comedianten".

Om verschillende redenen hadden de Stedelijke Magistraat en de Eed zich tot regel gesteld de zaal uitsluitend aan professionele troepen (niet zelden Franse of Italiaanse) te verhuren. Alras echter zou blijken dat er geen regels zonder uitzonderingen zijn, want wat zien we ?

Op 25 en 27 febr. 1740 betreden een groep jonge dames, leerlingen van het Jezuïetencollege (Voldersstraat) de planken om voor een goed werk een allegorisch stuk op te voeren. Van die heuglijke gebeurtenis (dat was ze) wordt ons alles in het door de Jezuïeten verspreid argument (programma) uit de doeken gedaan : "Sophia met hare dochters Fides (Geloof), Spes (Hoop) ende Charitas (Barmhartigheid) sal ver-

thoont worden door de jonge Dochters van den Catechismus onder de Bestiering van de Eerw. P. P. der Sociteyt Jesu. Op de *verthoonplaatse van de Confrerie van den H. Sebastianus* binnen Ghendt den 25 ende 27 februari 1740. Op versoek van de Heeren Gouverneurs ende alles tot profyt van de aerme camer deser stad”.

Het was niet de eerste keer dat de Jezuïeten met hun leerlingen aan toneel deden, doch dan hadden de feesten telkens plaats in hun eigen zaal “Sodaliteit” genaamd en gelegen aan de Korte Meer, daar waar zich thans het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen bevindt.

“Wat de Jezuïeten toegestaan wordt moet ook ons toegestaan worden” betoogden de Vleeshouwers, en ze togen naar het Sint-Sebastiaens-theater om daar eens te gaan tonen waartoe zij op het gebied van komedie-spelen in staat waren.

Het jaar 1776 schijnt voor onze toneelamateurs een vruchtbaar speeljaar geweest te zijn want... Doch laten we liever de Gazette van Gend van donderdag 11 april 1776 aan het (sappige en schilderachtige) woord : “Men laet weten, dat eenige Liefhebbers van de vrye Neiringe der Vleeschhouwers binnen deze Stad de eere zullen hebben van te geven op den Theater van het Gilden van den H. Sebastiaen voor de eerste Vertooninge, Zondag den 14. April 1776, *Den Zegenprael der Toover-Konste, nieuwe Pantomine* in dry deelen, noyt binen deze stad Gend vertoond, welk stuk zal vercierd zyn met verscheyde nieuwe Decoratien, alle nieuwelings uytgevonden. Het Musicq is opgesteld door den vermaerden Schmid, die voor dezen de eere heeft gehad van Musique-Lessen te geven aen H.K.H. de Ards-Hertoginne Marie-Anne, Abdisse (5) van het Kapittel van Praeg; als ook voor dezen Directeur van het Orchester van wijlent den Graeve van Salm, Bisschop van Doornyk. De Decoratien zijn geschilderd door Sr. van Reysschoot (6) en de Dansen gemaekt door Sr. Daubat St. Flour (7). De pryzen zyn naer gewoonte. Men zal beginnen 's naer middags ten vyf uren.”

Dezelfde Pantomine werd op donderdag 18 april hernomen.

Op 16 mei zouden onze comediespelende Vleeshouwers met een nieuwe pantomine voor de dag komen, doch het feit dat Van Reysschoot met het schilderen van sommige dekors niet klaar gekomen was, moest men noodgedwongen de vertoning met een week verdagen. Luister in welke bewoordingen de Gazette van Gend van die tegenslag melding maakt : “Eenige liefhebbers van de vrye neiring der Vleeschhouwers van deze Stad, Ziende d'onmogelykheyd dat de nieuwe Decoratien tot het uytwerken der Pantomine genaemt *De Synagogue ofte Smousebruyloft*, In geene gereedheyd en konden gebragt worden voor

1752

HET GODDELOOS
EN HEYMELYK BEDROG
VOORSIEN DOOR

LIMELLA

DOCHTER VAN

OLLAUS

KONING VANDENEMERKEN,
VOLBRACHT DOOR DE DOODT VAN

SIGRIDA,

ENDE GESTRAFT DOOR

ORMIGERINUS,

TREUR-SPEL.

Zal Speel-wys vertoont worden door de Rym-lievende Lief-hebbers van de Vrye Neiringe van de Vleeschauwers van het groot Vleesch-huys deser Stadt Gendt, ten profyte van de Capelle van de selve Neiringe.

OP-GEDRAEGEN

Aen den Seer Edelen ende Voorsienigen Heer M'her Leonardus Matthias vander Noot, Baron van Kiefegem, Hoog-Bailliu deser Stadt Gendt, &c. &c. En aen Myn Edele Heeren Schepenen vander Keure deser Stadt; mitsgaeders aen den Edelen Heer Henversten, Geswoorne Warandeerdere ende Onderlingen van de Vrye Neiringe van de Vleeschauwers deser Stadt Gendt.

Op den 29. Juny, 2. 9. 16. en 17. July 1752 op den grooten Theater van de Confrerie van den H. SEBASTIAEN, naer middag ten 4. uren en half.

's WEERELYS TONNEEL WORDT HIER VERTOONT,
WAER IN HET QUAEDE OOCK WORDT GELOONT.

Tot Gendt, by Jan Meyer, op d'Hoog-poorte in't gekroont Sweirdt.

Afb. 4. Voorpagina van het Argument

den Donderdag 16 Mey 1776, gelyk men hadde uysesproken (sic); Zy hebben d'eere van het Public kenbaer te maeken dat zy hun vinden verpligt aen te kondigen dat zy de eerste Vertooninge voor vastgesteld hebben op Donderdag den 23 van deze maend." Een paar opmerkingen : De Vleeshouwers schijnen de Joden geen goed hart toegedragen te hebben. Er wordt gesproken van een eerste opvoering. Zouden er nog gevolgd hebben ?

De moed niet verliezend werd inmiddels nog maar eens een "Toover-Konst" voor het voetlicht gebracht. Namelijk op zondag 19 mei.

*
* *

Met dat al vernamen we nog minder dan niets over de artiesten die blijkbaar zo thuis waren in het mimeren en het dansen. Om over die aangelegenheid enigszins ingelicht te worden zijn we verplicht een paar decennien achteruit te gaan. Inderdaad reeds in 1752 is er sprake van toneelspelende Vleeshouwers. Willen we weten wat er in dat jaar met die mannen aan de hand was, dan volstaat het het 4 bladzijden tellende argument te doorbladeren dat de nering ter gelegenheid van hun theaterfeest in omloop brachten.

De voorpagina (zie afb.) vermeldt niet alleen de titel van het op te voeren treurspel, we vernemen meteen dat het opgedragen is aan een keur van hoogwaardigheidsbekleders. Ook dat het ding bestaat uit 5 bedrijven. Tevens dat er gespeeld wordt "ten profyte van de Capelle van de selve neiringe". Het spreekt vanzelf dat men hier het thans ontoegankelijk stukje Vleeshuis bedoelt waar zich de vermaarde muurschildering bevindt. Of wat ervan overgebleven is. (8)

Die voorpagina heeft nog nog iets anders te vertellen. Of liever de factor (programmaopsteller), of iemand anders, die voor de tekst gezorgd heeft. Ogenscheinlijk is die meneer aan de sleur niet ontsnapt waarmee maar al te veel rederijkers al te zeer behept waren. Ik bedoel hun slenter al hun drukwerkjes met chronogrammen ofte "jaerwyzers" ofte "jaerschriften" ofte "tydschriften" ofte "cronicons" te willen doorspekken. Op de voorpagina in kwestie prijkt er alvast een, maar die laten we met opzet links liggen. Elk der 5 samenvattingen van de evenveel bedrijven wordt door zo'n tydwyzers ingeleid. Ik vergat bijna te verklappen dat het maar weinig scheelt of al die jaerschriften verdrinken in hun eigen getraan, verstikken in hun eigen gejammer of verdolen in hun eigen zedengepreek.

Doch laat ons liever het chronogram bekijken dat het eerste bedrijf

aankondigt. Het luidt :

Wat Doet onsUYVer LiefDe qUaet,
aLs sY haer VreeCkt Door VUYL Verraet.

Na het omzetten en optellen van de Romeinse cijfers zien we de volgende rekensom verschijnen :

$$\begin{array}{r} \text{DDD} (= 500 \times 3) = 1500 \\ \text{C} = 100 \\ \text{LLL} (= 50 \times 3) = 150 \\ \text{VVVVVVVVV} (= 5 \times 9) = 45 \\ \text{IIIIII} (= 1 \times 7) = \underline{7} \\ \hline 1802 \end{array}$$

U ziet het : de heer factor heeft ons een jaerschrift voorgeschoteld dat fout is (evenals dat van de voorpagina trouwens). Voor onze "dichter" was er geen O maar een L (= 50) te veel.

Louter als curiosa copieer ik de overige (4) chronogrammen :

Wat DrUck, Wat spYt en sWaer VerDrIet
hIer aen sIgrIDa nU gesChIet.

-----
sIgrIDa VLUgt VoL sWaeren DrUk,
nU VoLgt haer Droever ongeLUk.

-----
orMIgerIn In VoLLen raUW
betreUrt ooCk sIgrIDa sYn VraUW.

LIMeLLas Woest en graUWbaer LeVen
Doet haer nU hIer Van Vreese beVen.

Wie de proef op de som wil maken zal kunnen vaststellen dat alle 4 puzzeltjes O.K. zijn. Dus het jaartal 1752 geven. Is het wel nodig te zeggen dat men ter wille van de letters = cijfers die arme spelling danig geweld aandoet ? Vergeet niet dat Y = II; V = U; W = VV.

Op de 2de bladzijde van het argument maken we kennis met de dramatis personae van het treurspel. Ze zijn talrijk die personen. Hoe talrijk weten we niet want er wordt slechts melding gemaakt van de hoofdrolspelers. De zg. figuranten schijnen anoniem te moeten blijven. Het feit dat de voltallige bezetting van een toneelspel een plaats toebedeeld wordt in een programmablad betekent bijna een unicum : ui-

terst zeldzaam zijn inderdaad de door de rederijkerskamers uitgegeven argumenten die hun acteurs met naam en toenaam vermelden.

Wat ons vooral opvalt bij het beschouwen van die "Persoonen"lijst? Wel dat van de 19 hoofdrollen er 6 verdedigd worden door *Minnes*; 5 door *Van Loos*; 4 door *Van Melles* en 4 door *Deynoodts*. Dus uitsluitend door leden behorend tot de "vier" grote families. Zelfs een De Moor, een Nevelinc, een Serringiers, een Seyssone (ja ! ja !) allemaal mensen die hun stal in het Groot Vleeshuis hadden en bekend stonden als gewaardeerde neringdoenden, schijnen door hun grotere broers feestelijk bedankt te zijn geweest voor de mogelijke tentoonspreading van hun artistieke begaafdheden.

Na dat alles vermeld te hebben, doen we er verkeerd aan op deze plaats de lijst van onze spelende Vleeshouwers af te schrijven? Dat de vrouwenrollen door gespierde kerels vertolkt worden mag u niet verwonderen. Dat hoorde zo in die tijd. Noteer dat *Fs* = zoon van.

ORMIGERINUS Neve van Olaus, Joannes Minne *Fs* Pieters
LIMELLA Dochter van Olaus, Christiaen Minne *Fs* Maximiliaen
SIGRIDA Vrouwe van Ormigerinus, Laurentius van Loo *Fs* Jacques

OLAUS Koning van Denemerken, Guilielmus van Melle *Fs* Jaspas

I. EDELMAN, Joannes van Melle *Fs* Lieven

II. EDELMAN, Philippe van Melle *Fs* Jans

III. EDELMAN, Lucas van Loo *Fs* Cornelis

IV. EDELMAN, Adrianus Deynoot *Fs* Jans

LICURGUS Mede-werker van den aenslag, Joannes van Melle *Fs*

SONE Van Sigrida, Joannes Deynoot *Fs* Jans (Jans

AMBASSADEUR, Maximiliaen Minne *Fs* Pieters

BODE, Adrianus Minne *Fs* Jacques

KNECHT Van Limella, Laurentius van Loo *Fs* Jacques

TOOVERAER, Adrianus Deynoot *Fs* Jans

LIEFDE, Joannes Deynoot *Fs* Jans

I. CUPIDO, Joannes van Loo *Fs* François

II. CUPIDO, Franciscus van Loo *Fs* Lievens

III. CUPIDO, Guilielmus Minne *Fs* Pieters

IV. CUPIDO, Joannes Minne *Fs* François

LEGER van Denemerken stom

LEGER van Sweden stom (= zwijgende rol)

Ze hoefden geen Prinsenkinderen te zijn, die vleeshouwende theateramateurs, om niet te beseffen dat het niet behoorlijk, niet vriendelijk, niet netjes was hun welwillend publiek al bibberend, al snotterend huiswaarts te laten gaan. Daarom zorgden ze ervoor dat de zilte traan

MET PERMISSIE.

ZAL op heden Zondag den 15. January 1769, door eenige Liefhebbers van de vrye Neiringe van de VISCH-VERKOOPERS deser Stadt Gendt, vertoont worden eene nieuwe PANTOMIME, geintituleert:

D'ONVERWACHTE TOOVERESSE,
OFTE
DE FORTUNE VAN ARLEQUIN,

Deze PANTOMIME in dry Acten, zal verciert zyn met alle syne nieuwe Decoratien, ende differente nieuwe Dansen, onder de directie van Sr. D'AUBAT ST. FLOUR;

Op den grooten Theater van de Confrerie van den H. SEBASTIAEN.

Men zal betaalen voor den eersten Rang vier schellingen,

Voor den tweeden Rang en Parquet twee schellingen.

Parterre eenen schelling, en op de Gallerye eenen halven schelling; alles wissel-gelt.

Die believen eenige Logien te hueren, kunnen hun adresseren aen Joffrouw ST. FLOUR, woonende op den Kamier nevens d'Opera.

Men zal niemant admiteren op den Theater; geen Domestiquen en zullen ingaen sonder hunne Meesters.

Men zal precies ten vyf uren en half beginnen.

weggeveegd werd door een stralende, zalige glimlach.

Sr. Matthys van Loo en Adrianus Deynoodt zullen, om dat volprezen doel te bereiken, "verscheyde Dansen executeren van GROOTE CHARACTERES"; alsmede zal door "dry kleine kinderen gedanst worden eenen JALOUSEN DANS". Zo'n dans beeldt het gedoe uit van twee smoorlijk verliefden voor eenzelfde schoonheid, die, o shocking, door een *knaap* voorgesteld wordt.

Sa, terwijl ze het toch over vrijen hadden, waarom zouden ze de gelegenheid laten voorbijgaan de Nieuwe Pantomime over "De Liefde van Arlequin" voor het voetlicht te brengen? Zoveel te meer aangezien een "Kint van negen jaren de principaelste Rolle zal executeren"? De clou van de feestavond zal - u hebt het stellig reeds geraden - een "GROOT TURCKX-BALLET" zijn "alles gecomponeert door Sr. Daubat S. Flour".

De laatste keer dat - als we goed ingelicht zijn - de Vleeshouwers zich aan comédie-spelen gewaagd hebben, dagtekent van een eerste april. Waarom we nog met geen aprilvis geconfronteerd worden. Meer doen dan u de aankondiging van het feestgebeuren medelen, kan in niet. De erin voorkomende details licht u ongetwijfeld zonder mijn hulp uit de tekst. "Antisocialistisch Gilde der Beenhouwersgasten. Op Zondag 1 April 1894, om 6 1/2 ure 's avonds in het lokaal van den Anti Werkliedenbond, Oudburg, 32. Luisterrijke voorstelling ten voordeele van het stichten eener onderstandskas. Het Lijden van Kristus, drama in 8 tafereelen met inleiding en 2 afdeelingen naar de Passie-Spelen van Oberrammergau, naar het werk van H. Rommel, Kannunik. Muziek van Frans Uittenhove. Het stuk zal met 50 personen opgevoerd worden. Zonder naam".

Om te voorkomen dat lastigaards mij ervan beschuldigen "suikerlootjes" te hebben, haast ik mij wereldkundig te maken dat ook de Visverkopers zich aan comédie-spelen durfden bezondigen. Weliswaar in veel mindere mate en zonder het uitdelen van kostbare argumenten. Vandaar dat we u niet kunnen medelen welke Van Loos en welke Minnes het zich veroorloofden in de huid van koningen en jonkvrouwen te kruipen.

Wat er ook van zij, op 12 en 15 febr. 1769 verleende het St-Sebastiaensgilde de gastvrijheid aan de Visverkopersgilde. Dank zij de aankondiging van de vertoningen (zie afb. 5) vernemen we nog enkele wetenswaardigheden betreffende entreprijzen, aanvangsuur en voorwaarden tot de bijwoning van de feesten.

Postscriptum : Als uw slager of beenhouwer u een leren lap voor een mals biefstukje verkoopt of een droge bouilli voor een bloedige rosbief,

een gemene “tchuisjnk” voor een edele “soepiere”; als uw spekslager u pens meegeeft in plaats van hoofdvlakke, bezie ze in godsnaam met geen schele ogen. Vergeet niet dat men Prinsenkinderen niets kan of mag kwalijk nemen.

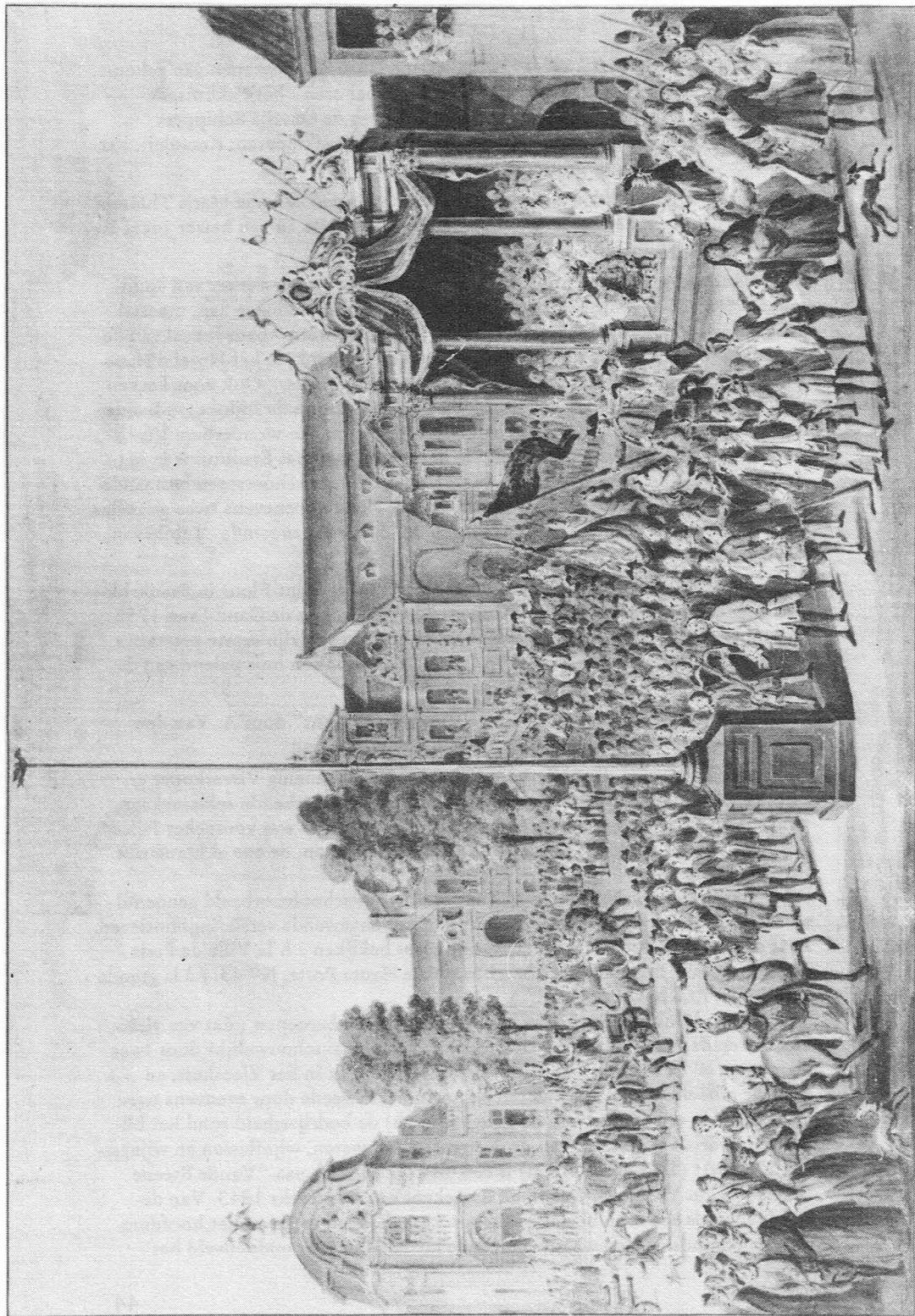
M. VAN WESEMAEL

NOTEN

- (1) Is het ongepast eraan te herinneren dat het een (Cornelis) SEYSSONE was die zich op 24 april 1452 met 700 à 800 wevers bij Merelbeke opofferde om de aftocht van het Gentse leger te dekken dat op de vlucht geslagen was voor Filips de Goede's krijgsmacht? De heldendaad van die vleeshouwer en vaandrig van de Gentse milite werd meesterlijk bezongen door *Albrecht Rodenbach* in zijn gedicht SNEYSSENS. Een plaat aangebracht tegen een van de muren van het Gemeentehuis van Merelbeke herinnert aan die slachting.
- (2) In feite moest de Cavalcade uitgaan op 1, 9 en 15 juni, doch wegens de ziekte van Keizerin Maria Theresia en het overlijden van haar schoondochter Maria Josepha Walburgis, de 28-jarige echtgenote van Jozef II, waren de overheden verplicht de uitgangen van 9 en 15 juni uit te stellen tot de hogergenoemde data.
- (3) De Vleeshouwers waren de enigen die het recht hadden “met loopende honden en met jachthoorn” het rode beest, het hert, te jagen. Overal in Vlaanderen behalve te Olsene en te Vinderhouten. Op 1 okt. 1667 werden ze zelfs door de hoogbaljuw uitgenodigd te gaan jagen tussen Brussel en Leuven, met name in de streek rond Mechelen. Aan dat jachtrecht doen ons een groot houten beeld van een hert en een jachthoorn denken die we in het Bijloke museum kunnen gaan bekijken.

Afb. 6. Reproductie van de aquarel van P.J. Goetghebuer (24,5 cm x 33 cm; Stadsarchief), uitgevoerd naar het schilderij van F.K. Marissal (Bijloke museum), en voorstellende de historische gaaischieting, die in 1752 op de Kouter plaats greep. Men herkent gemakkelijk (van links naar rechts) de Hoofdwacht (thans Handelsbeurs), de Paardenpost (thans toegevoegd aan de Beurs), het lokaal van de Sint-Sebastiaensgilde (later Posthotel, thans Bank van Parijs en de Nederlanden). Bekijk de bel-etage van het gebouw met zijn tweemaal vier vensterramen, in het midden waarvan zich de ingang deur bevindt. Boven deze deur ontdekt u met veel goede wil het in een nis geplaatst beeld van een handboogschutter. Dit lijkt wel de gaaipers te raken. *Volgt dan het Theater van de Gilde met de enige, ontoereikende, ingang deur.* Geplakt tegen de gevel van het theater en ermee een rechthoek vormend is een huis dat door Daubat S. Flour zou bewoond geweest zijn.

- (4) Bernard de Wilde (Gent 1691-1772) heeft een lange rij ontwerpen van gebouwen op zijn naam staan. Tot de meest bekende behoren : het Pakhuis, de Hoofdwacht, het Hotel Falligan, het Gildehuis van de Onvrije Schippers (Koornelei), het Gildehuis van de Wijnschroeders (Kraankinderen; Kraanlei), het Hotel de Coninck (thans Museum voor Sierkunst).
- (5) Aartshertogin Marie-Anne was een der 11 dochters van keizerin Maria Theresia, dus een zuster van de Franse koningin Marie-Antoinette en van keizer Jozef II. Ze werd geboren in 1738.
- (6) Pieter Norbert van Reysschoot was een gewaardeerde medewerker van architect De Wilde. In menig herenhuis bracht hij wandschilderingen aan, meestal grisailles, o.à. in het Hôtel Oomberghen (= Dammansteen; thans lokaal van de Koninklijke Vlaamse Academie; in het Hôtel de Coninck; in het Hôtel d'Hane Steenhuyse (zoldering van de grote zaal en verder grisailles). Ook voor kerken en kloosters borstelde hij versieringen en doeken : o.a. in de Bijloke; in Baudele; in de St.-Pieterskerk (Christus een blinde genezend; de wonderbare Visvangst); in de St-Baafskerk (grisailles in het koor). Ook het Stadhuis is in het bezit van een Van Reysschoot, nl. de versiering van een schoorsteen bestaande uit een schilderij met als onderwerp De Gentse Handel, benevens twee grisailles. Nog te vermelden zijn de talrijke gravuren die de reeds genoemde "Jubilé van de H. Macarius" illustreren.
- (7) Daubat (of d'Aubat) de St. Flour zou geboren zijn te Saint-Flour in Frankrijk (Auvergne). Hij was "maître de danse attaché au Théâtre de Gand" van 1752 (zijn optreden voor de Vleeschouwers moet dus een van zijn eerste prestaties geweest zijn) tot aan zijn dood (1782). Hij bewoonde een huis palend aan de Schouwburg.
- (8) Zie "De Muurschildering in het Groot Vleeshuis te Gent" door A. Van den Kerkhove, in G.T., febr. 1972, blz. 14-20. Met afbeelding
- (9) We mogen aannemen dat al de Vleeshouwers - en ook menig Visverkoper er prijs op stelden uit te pakken met tot de verbeelding sprekende reclamekaarten. Wie zich op het gebied warempel niet onbetuigd liet was voorzeker *Félix van Loo*. Hij liet namelijk verschillende kaarten drukken, de ene al luxueuzer dan de andere.

De kaart waarvan hierbij een reproductie, mag een schoolvoorbeeld genoemd worden wat de verscheidenheid betreft van de aangewende versieringsmotieven. Laat ons eerst en vooral de begeleidende tekst bekijken : A la Ville de Paris / Félix van Loo / Boucher et Aubergiste, / Rue Haute Porte, N° 43. / à la grande Boucherie, Etal N° 18. / Gand.

Van Loo had dus blijkbaar twee totaal verschillende beroepen : dat van vleeshouwer en dat van herbergier. Het eerste wordt veraanschouwelijkt door twee vignetten : a) de aanvoer van slachtvee, b) een gezicht in het Vleeshuis, en door de afbeelding van osse- en ramskoppen. Het tweede door eveneens twee vignetten : a) een gezicht van de gelagkamer, b) de bedrijvigheid rond het biljart, en door de afbeelding van druivetrossen, wijnvaten, wijnflessen en wijnglazen. De kaart (14,7 cm x 11 cm) is een uitstekend werk van "Vande Steene Frères, rue du Verger, 5, Gand" en dagtekent van omstreeks 1843. Van dezelfde Félix is een even belangwekkende kaart bekend waarvan het hoofdmotief der compositie bestaat uit een ronde medaille in wier middenveld het

“portret” van een schaap gegraveerd is. De tekst luidt : “Félix van Loo, boucher 1er Prix / pour l’Agneau / dit Huyslam / 1845 / engraisné par Bruno Vercauteren.” Bovendien meldt ons het kaartje dat de vleeshouwerij is “établi à la grande Boucherie, étal N° 18, demeurant rue dite oude Kerkweg N° 20 près la fleur de Blé à Ackergem”. (De Oude Kerkweg is thans de H. Bloedstraat; de fleur de Blé was het uithangbord van een herberg; naderhand werd een straat naar dat uithangbord genoemd.) We hebben de indruk dat de verhuizing voor Félix geen uitbreiding maar ook geen vervlaamsing van zijn zaak teweeggebracht heeft.

- (10) De leden van de Vleeshouwersgilde op oorlogsvoet zoals die afgebeeld waren op de muurschildering van het in 1911 afgebroken Godshuis van Sint Jan en Sint Pauwel, beter bekend als “De Leugemeete”, gecitueerd aan de Brugsepoortstraat. Op de schildering marcheert de Gilde als eerste, voornaamste en machtigste van de 53 (misschien 59) ambachtsgilden. In de stoet was ze voorafgegaan door de Witte Kaproenen en de kruisboogschutters en gevolgd door de Visverkopers. Haar banier die op de afbeelding maar een vormeloze vlek is dienen we versierd te zien met een witte os, staande op een strook groene weide, het geheel geplaatst voor een rode achtergrond. (Zie de wit-zwarte afbeelding ervan in G.T., Jg. 1, blz. 91). Onze afbeelding is slechts een kopie van de door H. Koechlin vervaardigde calque die in het Bijlokmuseum bewaard wordt.

LITERATUUR

1. Beschryvinge van het zeven honderdjaerig Jublié v.d. H. Macarius, Gent, 1767
2. Pr. Claeys, Histoire du Théâtre à Gand, Gand, 1892
3. P. Kluyskens, De Gentse Kunstenaarsfamilie Van Reysschoot, in De Gentenaar, 271271 en 030172
4. Dr. H. Pauwels, De Schoorstenen v.h. Stadhuis te Gent, Gent, 1952
5. A. van Werveke, Prinsenkinderen, in Bijdragen tot de Geschiedenis en de Oudheidkunde van Vlaanderen, Gent, 1927
6. A. van Werveke, Een Voorrecht v.d. Gentsche Vleeschouwers, in Gazette van Gent, 021227
7. Prof. Dr. H. van Werveke, De Gentse Vleeshouwers onder het Oud Regime, in Handelingen der Maatschappij v. Gesch. en Oudhk. te Gent, Gent, 1948
8. M. Van Wesemael, Wetenswaardigheden, in Tijdschrift v. Slagers en Spekslagers te Gent, mei 1959
9. M. van Wesemael, Voetklemmen en Schietgeweren verborgen in onschuldige argumenten, in Jaarboek 1967 van “De Fontaine.
10. Wegwijzers van Gent

DE KUNSTENAARSFAMILIE(S) DE VIGNE TE GENT

In het nummer van 15 juli 1976 der "Ghendtsche Tydinghen" (5e jrg., nr. 4, blz. 182-184) werden naar aanleiding van *Vraag 71* enkele antwoorden gepubliceerd in verband met de Gentse schilders- en beeldhouwersfamilie De Vigne. Door de redactie werd toen terecht de opmerking gemaakt dat daarmee toch nog de vraag onopgelost bleef nopens de eventuele verwantschap met de gelijknamige familie van musici.

Hierbij nu een aantal genealogische gegevens, waaruit de verwantschap tussen de (inderdaad dicht verwante) familietakken duidelijk blijkt. De schilders en beeldhouwers bleken af te stammen van de decoratieschilder Ignatius De Vigne (° Gent, 30 juli 1767; † Gent, 24 nov. 1840) : deze was de zoon van Antonius Devigne (° Gent, ca. 1722; † Gent, 1 nov. 1795 (1), die op 3 juni 1752 te Gent Sint-Baafs gehuwd was met Maria Joanna Verhegghen (° Gent Sint-Baafs, 3 april 1725, † na 1795).

In het gezin van deze Antonius Devigne x Maria Joanna Verhegghen werden twaalf kinderen geboren, nl. zes jongens en zes meisjes, allen gedoopt in de Gentse Sint-Baafsparochie. Drie van de zes zonen zijn jong gestorven : Joannes Baptista (° 28 febr. 1753; † 23 maart 1753), Ludovicus Antonius (° 28 maart 1756; † 7 okt. 1759) en Judocus Joannes (° 5 juni 1762; † 6 juni 1765). De drie andere zonen waren :

- Joannes Adrianus (° 24 febr. 1760);
- Franciscus Albertus (° 11 febr. 1766); bij zijn huwelijk met Isabella Antonia Eugenia Duthielt te Gent op 12 pluv. XI of 1 febr. 1803 blijkt hij opperboswachter ("garde général forestier") van beroep; zijn eerste zoon, geboren op 21 germ. of 11 april 1803 noemde hij Apoleon;
- Ignatius (° 30 juli 1767) : hierboven reeds vermeld; gehuwd met Marie Albertine Van Troostenberghe; eerst woonachtig in de Neder-scheldestraat, later in de Veldstraat; hij was dus de vader van de schilders Felix (1806-1862) en Eduard (1808-1866) en van de beeldhouwer Pieter Devigne (1812-1877).

Welnu, het is via de twee broers Ignatius en Joannes Adrianus dat de verbinding kan gelegd worden tussen de schilders-beeldhouwers enerzijds en de musici anderzijds.

*

* *

Joannes Adrianus Devigne, gehuwd te Gent Sint-Baafs op 5 nov. 1786 met Theresia Ludovica De Clercq (° Gent, 22 maart 1762, † Gent, 26

febr. 1847); was zelf musicus. Zijn overlijdensakte (Gent, 11 dec. 1820) vermeldt hem als "professor in musiken"; hij woonde toen aan de Reep. Uit zijn huwelijk met Theresia Ludovica De Clercq werden tien kinderen geboren, nl. zes jongens en vier meisjes. Bij de geboorte van de oudste twee kinderen woonde Ignatius Devigne met zijn gezin aan de Vrijdagsmarkt; de volgende zeven kinderen werden (tussen 1791 en 1803) geboren in de Bennestege; het jongste kind werd (in 1808) geboren in de Corte Ridderstraete. Nog later moet het gezin dan naar de Reep verhuisd zijn.

De tien kinderen van Ignatius waren :

1. Antonius Franciscus (° Gent Sint-Jakobs, 5 aug. 1787; † Gent, 7 febr. 1836); in 1820 - bij de aangifte van het overlijden van zijn vader - was ook hij "professor in musiken", wonend aan de Reep. Hij was eerst gehuwd met Agatha Amelia De Brauwere en hertrouwde na haar dood met Rosa Angelina De Wever. Bij zijn dood, 48 jaar oud, "bezonderen", woonde hij aan het Sint-Pietersplein.
2. Maria Joanna (° Gent Sint-Jakobs, 11 dec. 1788).
3. Theresia Livina Josepha (° Gent Sint-Niklaas, 7 juni 1791).
4. Franciscus Joannes (° Gent Sint-Niklaas, 24 maart 1793; † Gent, 12 nov. 1865). Gehuwd met Sophia Vansanten (° Gent, 17 juli 1795; † Gent, 14 okt. 1864). Hij was violoncellist. In 1847 - in de overlijdensakte van zijn moeder - vinden we hem vermeld als "leeraer in musick", 53 jaar oud, wonend in de Veldstraete. Hij woonde later aan de Graslei 31 tot in aug. 1858 en verhuisde toen naar de Keizer Karelstraat 6, waar hij in 1865 overleed.
5. Theresia Joanna (° Gent Sint-Niklaas, 10 mei 1795).
6. Ignatius Joannes (° Gent, 27 mei 1797; † ca. 1829-1831); deze zoon koos niet het beroep van zijn vader, maar werd negotiantcommiss (aldus vermeld in 1822), later kantoorschrijver (1827). Hij huwde met Isabella Theresia Van Loo (1800-1871), een afstammeling van het bekende Gentse beenhouwersgeslacht. Zij waren - via hun dochter Sophia Desideria Devigne († Ledeberg, 18 jan. 1892) - de overgrootouders langs moederszijde van de kunstschilder Albert Servaes (2).
7. Catharina Josepha (° Gent, 14 flor. VII of 3 mei 1799).
8. Joannes Franciscus (° Gent, 5 mess. IX of 24 juni 1801; overleden na 1857). Gehuwd met de modiste Adelaïde Godefroy. Ook hij was musicus (fluitist). In 1829 woonde hij in de Sint-Jansstraat (zeker tot 1836), later in de Brabantstraat 15 (tot nov. 1851) en verhuisde vandaar naar Onderbergen 34 (later nr. 70).

Zijn oudste zoon, Achilles Desiderius Joannes De Vigne (° Gent,

19 dec. 1829) werd eveneens musicus, week later uit naar Brussel en maakte daar naam als pianist en komponist (3); hij overleed te Elsene op 8 aug. 1883.

9. Joannes Desiderius (° Gent, 23 brum. XII of 15 nov. 1803; † Gent, 14 juni 1858). Was ongehuwd; zoals bijna al zijn broers ook musicus (violist), woonachtig op de Paddenhoek (1829 tot 1851), later in de Donkersteeg (1855-1856) en overleden in zijn woonst in de Wijngaardstraat, "oud 54 jaar en 6 maanden, muziekmeester".
10. Petrus (° Gent, 28 jan. 1808; † Gent, 13 dec. 1873). Violist en cellist. Gehuwd met de onderwijzeres Sophia Constance Delandsheere (° Gent, 15 maart 1824). Het gezin, waarin vijf dochters en twee zonen geboren werden, woonde eerst in de Saliestraat 11, later in de Wijngaardstraat 15, vervolgens op de Visserij 19⁵ en op de Lousberglaan 17 en tenslotte in Onderbergen 17, waar Pieter De Vigne aan een borstkwaal is bezweken op 13 dec. 1873.

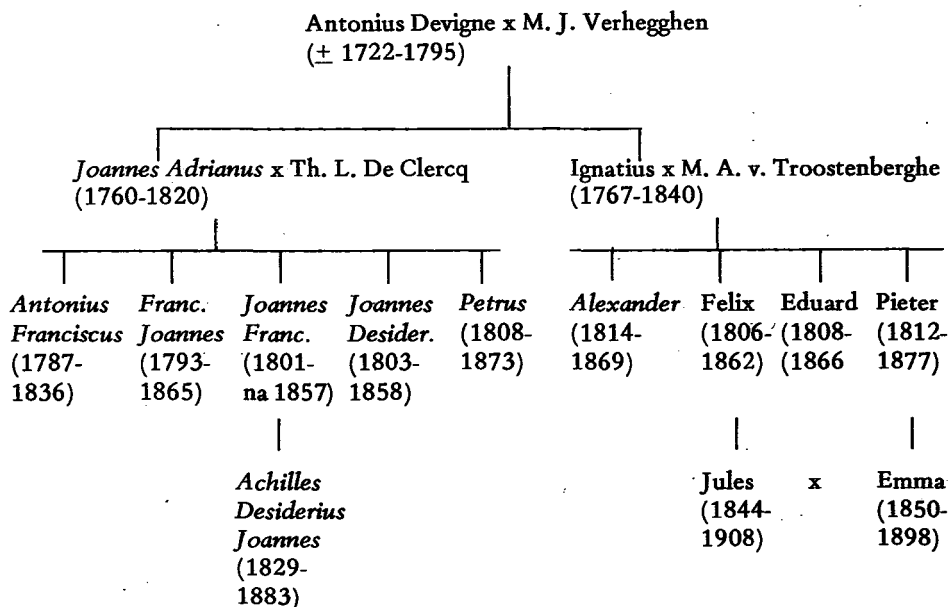
Uit dit overzicht blijkt dus dat vijf van de zes zonen van Joannes Adrianus Devigne het beroep van hun vader trouw bleven en in de muziek bedrijvig waren.

En anderzijds moeten we er op wijzen, dat ook Ignatius Devigne, benevens de drie voornoemde zonen die als beeldend kunstenaar bekendheid verwierven (Felix, Eduard en Peter), nog een jongere zoon had die de muziek verkoos boven het schilderen of beeldhouwen, nl. Alexander (° Gent, 10 mei 1814; † Gent, 17 mei 1869).

Alexander Devigne was gehuwd met Josephine Quyo (° Gent, 27 mei 1816), die hem twee dochters schonk. Hij was lesgever in de notenleer, pianist, violist en gitarist (4). Hij woonde met zijn gezin de Keizer Karelstraat, verhuisde in januari 1855 naar de Coupure 61 en omstreeks 1865 terug naar de Keizer Karelstraat 18, waar hij in 1869 overleed.

Aan de hand van de hierboven verstrekte gegevens kan het schema, afgedrukt in "Ghendtsche Tydinghen", jrg. 1976, blz. 182, als volgt aangevuld worden wat de musici betreft (hun namen in kursief) :

*
* *

We maken van deze gelegenheid tevens graag gebruik om enkele aanvullingen en korrekties aan te brengen bij de gegevens, vermeld in het hogervermelde artikel in "Ghendtsche Tydinghen" van 15 juli 1976. (pg. 182) :

Jules De Vigne (° Gent, 19 nov. 1844; † Gent, 27 dec. 1908), zoon van Felix, was gehuwd met zijn nicht Emma De Vigne (° Gent, 30 jan. 1850; Gent, 3 juni 1898), dochter van beeldhouwer Pieter.

(pg. 183) :

Ignatius Devigne, niet † na 1849, maar wel op 24 nov. 1840.

Louise De Vigne (° 1844) was gehuwd met de beeldhouwer Gerard van der Linden, die directeur is geworden van de Akademie te Leuven. Zij is niet in 1867 overleden, maar wel in dat jaar verhuisd naar Leuven, waar zij dan in 1911 overleden is.

Eduard De Vigne (° Gent, 4 aug. 1808; † Gent, 8 mei 1866) heeft aan zijn eigen naam later de naam toegevoegd van zijn vrouw Sophie Quanone (zij overleed in Italië).

Pieter De Vigne (° Gent, 29 juli 1812; † Gent, 31 jan. 1877), gehuwd te Gent op 25 mei 1842 met Malvina Quyo, wier naam hij aan de zijne heeft toegevoegd.

Dr. PAUL HUYS

NOTEN

- (1) De overlijdensakte vermeldt dat Antonius Devigne 73 j. oud was; zijn geboorteakte (ca. 1722) hebben we totnogtoe niet gevonden.
- (2) Zie *Onze Kwartierstaat* : *Albert Servaes*, in "Vlaamse Stam", 14e jrg. nr. 3-4, blz. 161-167.
- (3) Zie Ed. G. J. GREGOIR, *Les Artistes-musiciens belges au XVIIIe et au XIXe siècles* (Bruxelles/Paris, Schott Frères, 1885-1890; 3 tomes en 2 vol.), s.v. Achille Devigne.
- (4) Zie *Wegwyzer der Stad Gent en der Provincie Oost-Vlaenderen...*, 1855. *Het 86ste Jaer*. (Gent, Drukk. Eug. Vanderhaeghen), blz. 367-368. Al Devigne, Coupure 61, komt in deze diverse rubrieken voor.

VRAAG EN ANTWOORD

VRAAG 84

Juffr. Kathy De Grauwe zoekt voor een thesis personen, die een specifiek Gents dialect beheersen (vb. Muide, Brugse Poort) of een oorspronkelijk dialect van een Gentse randgemeente. Zich wenden tot Kathy De Grauwe, Aannemersstraat 114 9110 Sint-Amandsberg. Tel. : 28 22 35.

In het juli-nummer 1978 verscheen een vraag bij een plan van Gent. We ontvingen slechts een antwoord, en wel van de Heer L. Lefebure. De vraag luidde : Hoeveel kerken en kapellen zijn op het plan opgetekend ?

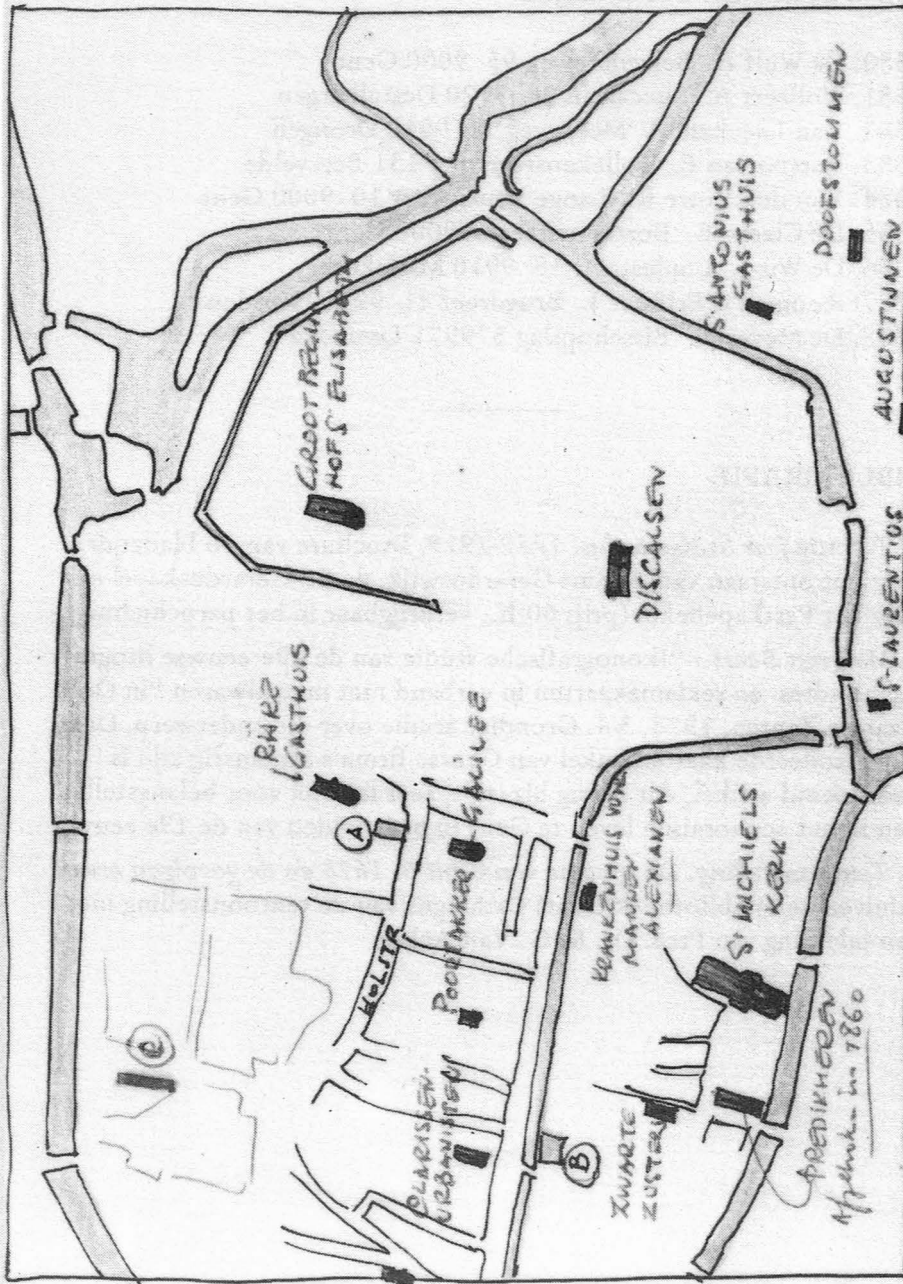
We zien tussen de Coupure en de Houtlei, van links naar rechts, De Annonciaden - de Clarissen - Urbanisten - Poortakker - Priorij van O.L. Vrouw van Galilée - Rijke Gasthuis - De Discalsen - Groot Begijnhof St Elisabeth.

Tussen de Houtlei en de Leie : De Zwarte Zusters - de Predikheren - St Michielskerk en de Alexianen.

Verder bezuiden de Lieve : St Laurentius - De Augustijnen - St Antonius gasthuis en de Doofstommen.

Als bijvraag : Welke grote gebouwen opgericht na 1796 zijn niet op het plan aangeduid ?

- a) In de Holstraat : Dominikanenkerk (Predikheren 1854)
  - b) In de Bestormstraat : Residentie Paters Jesuiten (wijding kerk 1844)
  - c) het Casino. Wel is de windmolen Wispelberg aangeduid.
- De Heer L. Lefebure voegde er de hierbijgevoegde schets bij.
Hartelijk gefeliciteerd voor Uw kennis van onze stad Gent.

Amman-
Eiaden

- (A) Holstraat; Dominikanen (Predikheren) 1854
- (B) Bestormstraat; Rend. Paters Jezuiten (wijelij Kind 1844)

AANVULLENDE LEDENLIJST

1380. De Wulf E. Belvédèreweg 95 9000 Gent
1381. Wollaert A. Succalaan 24 9120 Destelbergen
1382. Van Laecken M. Meersweg 71 9910 Drongen
1383. Versporten E. Tollekensregel 6 9131 Beervelde
1384. Van den Borre R. Lange Kruisstraat 10 9000 Gent
1385. De Clercq E. Borreputsteeg 6 9000 Gent
1386. De Wit J. Lindestraat 18 9910 Mariakerke
1387. Rooman d'Ertbuer J. Brugdreef 21 9210 Heusden
1388. De Meyer N. Bisschopslag 5 9971 Lembeke

BIBLIOGRAFIE

1. *Twintig jaar St.-Gerardus. 1959-1979.* Brochure van 16 bladzijden over het ontstaan van de Sint-Gerarduswijk, de St.-Gerarduskapel en over het Pestkapelleke. (prijs 60 fr., verkrijgbaar in het parochiehuus).
2. *Margriet Baert* : "Ikongrafische studie van de 19e eeuwse litografische adres- en reclamekaarten in verband met metaalwaren "in Oostvlaamse Zanten, 1978, 3-4. Grondige studie over dit onderwerp. Daar de bestudeerde kaarten enkel van Gentse firma's afkomstig zijn is voornoemd artikel, dat dertig blz. telt, zeer leerrijk voor belangstellenden in het economisch leven te Gent in het midden van de 19e eeuw.
3. *Tentoonstelling. De inname van Gent in 1678 en de gevolgen ervan.* (Universiteitsbibliotheek Gent) Catalogus van de tentoonstelling met een inleiding van Prof. Dr. K. G. Van Acker.